

כג (ד) מקרא קודש וכן ראוי לאדם שלא יסעוד צערי ימים טובים מן המנחה ולמעלה כערב שבת שדבר זה בכלל הכבוד עכ"ל (א): וי"א שצריך לעשות בו שלש סעודות וכ"כ הרמב"ם. צפרק ל' מהלכות שבת (ה"ט) ואינו מוכרח בדבריו: וכתב הכל זו (סי' נה דף י' ע"ד) שיש שכתבו שהסעודה השלישית צ"ע היא כשאוכלין תבשיל אחר לצד הראשון ואע"פ שאין מפסיק בה צרכה המזון ולא החמירו לעשותם רק בשבת ע"כ: אימתי מותר להחענות צ"ע נמצא בהלכות שבת סימן רפ"ח דיו"ט שזה לשון בענין זה: אם חייב אדם לאכול פת צ"ע כחמתי צמימן קפ"ח (קסח. ד"ה וכתב הרשב"א) (ב) ושם כתבתי אס חול המועד דינו כיו"ט לענין זה או לא: גרסינן צפרק כל כחצי

ובהלכות שבת כתבתיו. (ג) ויש אומרים שצריך לעשות בו שלש סעודות. וכן כתב הרמב"ם ז"ל ואדוני אבי הרא"ש ז"ל לא נהג כן: דב כתב הרמב"ם ז"ל חייב אדם להיות שמח וטוב לב במועד הוא ואשתו ובניו וכל הנלוים אליו כל אחד כראוני לו. כיצד (ד) הקטנים נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות. והנשים קונה להן בגדים ותכשיטין כפי ממונו. [א] והאנשים אוכלין בשר ושותין יין. וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר ליתום ולאמנה עם שאר העניים. אבל מי

מקרא קודש וכן ראוי לאדם שלא יסעוד צערי ימים טובים מן המנחה ולמעלה כערב שבת שדבר זה בכלל הכבוד עכ"ל (א): וי"א שצריך לעשות בו שלש סעודות וכ"כ הרמב"ם. צפרק ל' מהלכות שבת (ה"ט) ואינו מוכרח בדבריו: וכתב הכל זו (סי' נה דף י' ע"ד) שיש שכתבו שהסעודה השלישית צ"ע היא כשאוכלין תבשיל אחר לצד הראשון ואע"פ שאין מפסיק בה צרכה המזון ולא החמירו לעשותם רק בשבת ע"כ: אימתי מותר להחענות צ"ע נמצא בהלכות שבת סימן רפ"ח דיו"ט שזה לשון בענין זה: אם חייב אדם לאכול פת צ"ע כחמתי צמימן קפ"ח (קסח. ד"ה וכתב הרשב"א) (ב) ושם כתבתי אס חול המועד דינו כיו"ט לענין זה או לא: גרסינן צפרק כל כחצי

(שבת ק"ח): אמר ר' אבהו חייב אדם ללבוש על שתי ככרות בשבת מאי טעמא לקטו לחם משנה כתיב (שמות נח כג) וכתב הר"ף צפרק ערבי פסחים (סה): ופירשו רבנן (סדר עולם ה"ג סי' יט) דצמיים טובים נמי צעינן ללבוש על שתי ככרות כשבת דעיקר חיובא בשבת משום דלא היה המן נחית בשבת אלא הוה נחית צערב שבת זוגי וזוגי וצמיים טובים נמי לא הוה נחית (ע"י מילתא בשלח סוף פר' ד) אלא הוה נחית צערב יו"ט זוגי וזוגי כמו דהוה נחית צערב צנחתי הילכך צעינן למינע צ"ע על תרתי ריפתא שלימתא כדמחייצן בשבת וכ"כ הרמב"ם צפרק ל' מהלכות שבת (סג) וכתב ג"כ שצריך לקצוע בכל סעודה על היין כמו בשבת:

שלמים וצפרק כל כחצי (שבת ק"ח): נמי קאמר כמה מענגו לשבת צפרק שמן וצדגים גדולים. והך דערבי פסחים הכי פירושו בזמן שצ"ה המקדש קיים עיקר שמחה צפרק שלמים כדכתיב קרא וחצת שלמים וגו' דאיכא תרתי שמחה חדא שמחה הצאת שלמים לה' אידך שמחה אכילת צפרק מה שאין כן צ"ה דאיכא אלא חדא שמחה אבל עכשיו שאין צ"ה המקדש קיים אין עיקר שמחה אלא צ"ה כדכתיב קרא ויין ישמח לבב אנוש אבל צפרק אינו עיקר שמחה דלא אשכחן קרא דכתיב צ"ה שמחה צפרק שאינו של שלמים. וחלף היא דעמ התוספות שכתבו התוספות לשם (רש דף ק"ט ד"ה כמה) וז"ל כמה משמחן צ"ה היינו בזמן הזה אבל בזמן צ"ה המקדש אין שמחה אלא צפרק עכ"ל פירוש בזמן הזה עיקר שמחה צ"ה וזמן צ"ה המקדש אין עיקר שמחה אלא צפרק דפירשתי: עוד הקשה צ"ה כמה שכתב הרמב"ם הקטנים נותן להם קליות ואגוזים לא מלאחי מפורש דצפרק ערבי פסחים לא אמרו אלא דמתלק קליות ואגוזים לחינוקות כדי שלא ישנו וישאלו ואם כן איכא

לשמח בניו וזני צ"הו צרגל כמה משמחן צ"ה רבי יהודה אומר אנשים צראוי להם ונשים צראוי להן אנשים צראוי להם צ"ה ונשים צראוי להן חני רבי יוסף צבאל צבגדי לצעונין צאריך ישראל צבגדי פשתן המגוהלין חניא רבי יהודה צן צמירא אומר בזמן שצ"ה המקדש קיים אין שמחה אלא צפרק שנאמר (דברים כו ז) וחצת שלמים ואכלת שם ושמתה עכשיו שאין צ"ה המקדש קיים אין שמחה אלא צ"ה שנאמר (תהלים קד טו) ויין ישמח לבב אנוש. ויש לתמוה על הרמב"ם למה הצריך שיאכלו צפרק וישמו יין דהא צברייתא קמני דבזמן הזה אין שמחה אלא צ"ה ומשמע דצ"ה סגי בלא צפרק: [א] ור"ש הקטנים נותן להם קליות ואגוזים. לא מלאחי מפורש דאע"ג דחניא צפרק ערבי פסחים (סג) אמרו על רבי עקיבא שהיה מחלק קליות ואגוזים לחינוקות צערב פסח הא מפרש התם טעמא כדי שלא ישנו וישאלו ואם כן איכא דלא שייך האי טעמא מנ"ל וז"ע:

דרכי משה

(א) מיהו אם ערב יו"ט בשבת יכול לקיים סעודה שלישית בעת האוכל [בפת ולאכול] מעט לכבוד יו"ט כן כתב מהר"ל הלכות יום טוב (ע"מ קסד סי"ב. שו"ת סי' צד ב): (ב) כתב מהר"ל וייל (הי"ד) והלכות אות ט) מי שמתענה ביו"ט צריך ללמוד כל היום או לומר תחנות כיון דהאי גברא לא מקיים חציו לה' וחציו לכם דבהא מורה

פרישה

(ג) ויש אומרים שצריך לעשות בו שלש סעודות ואדוני אבי הרא"ש ז"ל לא כתב כן. ואע"ג דלענין ללבוש על שתי ככרות אמרין צפרק כל כחצי חייב ללבוש על שתי ככרות וכו' כתב הר"ף [צפרק ערבי פסחים] אמרו רבנן דצ"ע נמי צעי ללבוש על שתי ככרות והפלאו צ"ה ומ"ש [א] דלא פליג הרא"ש ג"כ שם י"ל דשאני התם לגבי ענין ללבוש על שתי ככרות דטעם דשבת הוה משום דלא הוה המן נחית בשבת אלא הוה נחית צערב שבת זוגי וזוגי וצמיים טובים נמי לא הוה נחית אלא הוה נחית צערב יו"ט זוגי וזוגי וכמ"ש רש"י (על המורה שמות טו טו) מסורי' ופ"ה השביעי שבת לא יהיה צו למדנו גם כן יום כפורים ויו"ט וכמו שפירש הר"ף אבל שלש סעודות

דרישה

תקכט [א] והאנשים אוכלים בשר ושותין יין וכו'. ותמה עליו ב"י מהא דתניא אמר רבי יהודה בזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר שנאמר וחצת שלמים ואכלת שם ושמתה ועכשיו שאין בית המקדש קיים אין שמחה אלא ביין שנאמר ויין ישמח לבב

הנהגות והערות

תקכט [א] נראה כוונת הראשי תיבות "ומ"ש" פירושו "ומאי שנא" ולא פליג הרא"ש לגבי לבצוע על שתי ככרות ביו"ט כמו שכתב בפרק ערבי פסחים סימן ל ע"ש:

דלא שייך האי טעמא מנ"ל עכ"ל. וי"ל דהיא גופא דלא ייסנו ושאלו אינו אלא דלפי שהם שמחים ומשמעשים בקליות ואגוזים הם נעורים ואם כן מכאן נשמע דבהא מילתא יש לשמח למינוקות צו"ט. ומתק"ל (יש"ש פ"ג סי' ה) כתב דמחוספסת דערבי פסחים (סי' ג) איתא להדיא הקטנים ציוס טוב צראוי להם דהיינו קליות ואגוזים: ומ"ש ואע"ג שהאכילה והשתייה במועד מצות עשה היא וכו' א"א כך היא המדה וכו'. הקשה מהרש"ל (שם סי' ד) מעובדא דרבי אליעזר (פ"ו): שהיה דורש כל היום כולו ואמ"כ אמר להם לכו אכלו משמנים (נחמיה ח י) אלמא דהתפילה והדרשה מהיה קודם סעודת שמרים ולא קשיא מידי שהרי צגמרא מקשה היאך אמר רבי אליעזר על הכמות שילאו שמניתיין חיי עולם ועסקין צמי שעה והא שמחת יו"ט מנהו היא ומשני רבי אליעזר לטעמיה דאמר שמחת יו"ט רשות וכו' אלמא דלמאי דקיי"ל כרבי יהושע דשמחת יו"ט מנהו היא מיד שמגיע שעה רביעית דהיא זמן סעודה (שם י ושי"ט) חייב לקיים המנהג צומה ואמ"כ לעפוק צמורה עד חצי היום וכסדר ההנהגה שכתב הרמב"ם (פ"ו הי"ט) והיינו משום דלמחר חצי היום הגיע זמן המנחה אבל לרבי אליעזר דשמחת יו"ט רשות היא חייב להקדים תלמוד תורה עד חצי היום ולא יומר דמכאן ואילך כוורק אצן לחמת (שם) ולהכי אמר רבי אליעזר על אופן שילאו קודם

אוב) כתבו הגהות מימוניות צפרק ו' מהלכות יום טוב (א"ח כ) גרסינן בירושלמי פרק קמא דקידושין (פ"ד הי"ד) צהיהא דלמרינן האתין שחלקו ר' מנחם אומר כלי רגל חולקין כלי שנת מיציעה מכאן משמע שצדי יו"ט יהיו טובים מצדי שנת (ג) עכ"ל: תניא צפרק מקום שנהגו (פסחים נ:): העושה מלאכה צערי שצחות וימים טובים מן המנחה ולמעלה אינו רואה סימן צרכה לעולם ונמנאלרו פרטי דין זה צסימן רנ"א: ד(ב) מדת החסידים אשר ה' צנגדם תמיד ובכל דרכיהם ידעוהו בעת שמחתן או יותר ויותר משבחין להקדוש ברוך הוא אשר שמחה וכו': מדרשות [וקורין] ושונין עד חצי היום ומתפללין תפילת המנחה וחוזרין לבתיהם לשנות שאר היום עד הלילה: ג כשאדם אוכל ושותה ושמח ברגל לא ימשוך בבשר ויין ובשחוק ובקלות ראש ויאמר כל המוסיף בזה מרבה בשמחת מצוה לפי שאין השחוק והשכרות וקלות ראש מרבה שמחה אלא הוללות וסכלות ולא צצטוינו על ההוללות והסכלות אלא על שמחה שיש בה עבודת היוצר: ד חייבין בית דין להעמיד שוטרים ברגלים שיהו שוטטים ומחפשים בגנות ופרדסים ועל הגהרות שלא יתקבצו שם לאכול ולשתות אנשים ונשים ויבואו לידי עבירה. וכן יזהירו בדבר זה לכל העם שלא יתערבו אנשים ונשים בבתיהם בשמחה ולא ימשכו ביין שמא יבואו לידי עבירה. מדת החסידים אשר השם לנגדם תמיד ובכל דרכיהם ידעוהו בעת שמחתם או יותר מברכין ומשבחין להקב"ה אשר שמחם. ויאמר האדם בלבו בעת שמחתו והנאתו ואם כך היא שמחת העולם הזה אשר היא הבל כי יש אחריה תוגה וצער אם כן מה תהיה שמחת העולם הבא התמידית שאין אחריה תוגה ויתפלל להקב"ה שיטה לבו לעבדו ולעשות רצונו בלב שלם ושישמחנו בשמחת העולם ויזכנו לחיי העולם הבא לאור באור פני מלך חיים:

שעה ששית שמניתיין חיי עולם ועסקין צמי שעה ודו"ק: ובהא דאמר צפרק קמא (ד) דרצ לא אוקי אמורא עליה מיו"ט לחציה נמי לא קשה דהתם דקאמר טעמא דרצ אורחי הוה מורי דרשמו כדאיתא צפרק אמרו לו (כריפות יג) אבל הרמב"ם לא אמר אלא דלמחר הסעודה הולכין לצמי המדרשות ושונין עד חצי היום והיינו לימוד צלא הוראה ומו לא מידי:

דרכי משה

(ג) כתב בתולדות אדם וחווה נתיב ד' חלק א' (ל) כל השמנים שאסור להדליק בהן בשבת מותר להדליק בהן ביו"ט חוץ מבשמן שריפה ועיין לעיל סימן דס"ג (בב ב"י ד"ה כתוב בהגהות) ויש לבדך על הדלקת נו של יום טוב ושם נחבאדו כל דיני הדלקה:

פרישה

(ה) ומשכימין לבתי כנסיות וכו'. לכאורה יש לתמוה קמא מהא דמיא צפרק הקורא עומד צו"ט מאחרין לצוא וממריין ללאת ונראה דמה שכתב הרמב"ם ומשכימין לא צמי למימר מיד צצוקר והשכמה אלא רצה לומר אע"פ שאכילה צמועד מנחה עשה מכל מקום לרין שיקדים לצית הנגסת קודם שילכל ואמ"כ חוזרין לבתיהן ואוכלין וכו' ומשכימין דקאמר רצה לומר מקדימין לצית הנגסת למיוד אכילה שהוכר לפי זה וק"ל: (ו) ומ"ש והולכין לבתי

דרישה

אנוש ואם כן למה הצריך הרמב"ם שיאכלו בשר וישתו יין עכ"ל. ולצ"ד נראה דלא קשה מבריייתא גופא שהביא ב"י לרדק דברכי הרמב"ם שחילק בבריייתא בין בזמן שבית המקדש קיים לבזמן שאין בית המקדש קיים שהשמחה היא בין ונראה כי הטעם הכי הוא לפי שבזמן שבית המקדש קיים כתוב בתורה בהדיא וזכחת שלמים ואכלת ובפסוק זה לא מבואר הטעם אם הבשר מצד עצמו משמע או משום חשיבות הקרבן אבל מכל מקום מצינו שהיתה השמחה בבשר ועכשיו שאין בית המקדש קיים אין שמחה בלא יין רצה לומר יין ודאי משמח אבל בשר אע"ג דבזמן שבית המקדש קיים היתה שמחה בבשר מכל מקום אנו לא יודעין הטעם אם מצד עצמו הוא משמח ואם כן ג"כ עכשיו היה שמחה בבשר או מצד חשיבות הקרבן היה משמח ועכשיו שאינו קרב אין שמחה אלא

הכנה, ואנו ק"ל כרכ (לעיל ד' ע"ב) נולדה בשבת אסורה ב"ט, וכן איפכא, ולא משום דס"ל שבת ויום טוב קדושה אחת היא, דהא רב ס"ל (עיוהבין ל"ח ע"ב) דשבת ויום טוב שני קדושות הן, וכן ק"ל, אלא משום הכנה-הוא, ואי כר"ח, דס"ל דצרכי שבת נעשין ב"ט, לא תאסר משום הכנה, דק"ל דאסור משום הכנה, אפי' בהכנה דממילא, וכ"ש בהכנה ויודים. והיינו ממש כדברי הצרפתיים, וכרפ"י:

ד. רין רבי"ט ושבת אין להארך התפילה בבה"כ, יותר מחצי היום, כדי שיהיה חציו לה', וחציו לכם, ומיהו ב"ה יכול להארך יותר מחצי היום, אם לא שחל בשבת:

ת"ר (ט"ו ע"ב) מעשה בר"א, שהיה יושב ודודש ב"ט כל היום כלו, בהלכות י"ט. יצתה כוונת ראשונה, פ"י, לסעוד סעודת י"ט, והניחיהו דורש, אמר, הללו בעלי פטסיק, פ"י חבית גדולות הכינו להם, כלומר, בעלי נפש הן, ואינן יגעין לשמוע ד"ת, לפיכך מהרו לצאת. יצתה כת שניה, אמר, הללו בעלי חביות, כלומר, חביות קטנות. יצתה כת שלישית, אמר, הללו בעלי כדים, כת דביעית, אמר, הללו בעלי לגינין, כת חמישית, אמר, הללו בעלי כוסות. התחילו כת ששית לצאת, אמר, הללו בעלי מאירה. לפי שהיה בית המדרש מתרוקן מאור, וגנאי הדבר, והיה קשה בעיניו, ונתן עינו בתלמידים, התחילו פניהם משתנות, כסבורין שכופס על כת ששית, מפני שאחרו לצאת, וכ"ש עלינו. א"ל, בני, לא לכם אני אומר, אלא להללו שיצאו, שמניחין חיי עולם, ועוסקין בחיי שעה. בשעת פטירתן, דהיינו לאחר סיום הדרשה, א"ל (נחמיה ח', י"ג) לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים, ושלחו מנות לאין נכון לו, כי קרוש היום לארדונינו, ואל תעצבו, כי חרות ה' היא מעוזכם. אמר מר, שמניחין חיי עולם, ועוסקין בחיי שעה, והא שמחת י"ט מצוה היא, ומשני, ר"א לטעמיה, דאמר שמחת י"ט רשות היא. דתניא, ר"א אומר, אין לו לאדם ב"ט, אלא [אן אוכל ושותה, או יושב ושונה. ר' יהושע אומר, חלקהו, חציו לה', וחציו לכם. א"ר יוחנן, ושניהם מקדא אחד דרשו. כתוב אחד אומר (דברים ט"ז, ח') עצרת לה' אלהיך, וכתוב אחד אומר (במדבר כ"ט, ל"ה) עצרת תהיה לכם הא כיצד. ר"א סבר, או כולו לה', או כלו לכם, ור"י סבר חלקהו, חציו לה' וחציו לכם.

וכתב הר"ף והדא"ש (ס"ב ב) אחריו ז"ל: גרסינן בפסחים פ' אלו דברים (ס"ח ע"ב) אר"א, הכל מודים בעצרת בעינין נמי לכם, לפי שהוא יום שניתן בו תודה לישראל. אמר רבא, הכל מודים בשבת, דבעינין נמי לכם, דכתיב (ישעיה ב"ח, י"ג) וקראת לשבת עונג. רב יוסף אמר הכל מודים כפורים, דבעינין נמי לכם, דמעיקרא להאי איתקן, דימי משתה ושמחה כתיב (אסתר ט' כ"ג). מר בריה דרב אשי הוי יתיב כולה שתא בתעניתא, לבר מיומא דעצרתא, ופורים, ומעלי יומא דכפורי, דתני ר' חייא מרפתי (ירקא כ"ג, ל"ב), וענייתם את נפשותיכם בתשעה לחדש בערב. וכי בט' מתענין, והלא ב"י מתענין, אלא לומר לך, כל האוכל ושותה בט', מעלה עליו הכתוב כאלו התענה ט' וי' ע"כ. ואין לדקדק, מדקאמר הכל מודים, ש"מ דהלכה כר"א, כמ"ש דאבי"ה. שהרי הסמ"ג (לארץ ע"ה) הביא נמי האי סוגיא, וכתב, שאין הלכה כר"א. אלא כך שיטת התלמוד, לומר הכל מודים בזה, ומש"ה צריך לוזה ביה טפי, וכבר הארכתי בזה בפ' כל כתבי ס"י מ"ג.

ומש"ה נראה, שאין לאחר התפילה יותר מחצות, דהיינו י"ח שעות על היום, וראוי לגעור בש"ץ, בימי הסוכות, שהלילות קצת ארוכים, אם בא להאריך בניגונים כ"כ, וכן בכל שבתות השנה. וא"ל, מאחר שהתחילו אין מפסיקים. דא"כ אמאי פריך לעיל, הא שמחת י"ט מצוה היא, ומשני ר"א לטעמיה, דילמא שהתחילו בד"ת אין להפסיק, עד סיום הדרשה. אלא ש"מ, דלר' יהושע דהלכתא כוותיה, צריך להפסיק, שלא יהא יותר מחצי היום. ומ"מ בר"ה, שאימת יום הדין עלינו, וספרי חיים וספרי מתים לפנינו נפתחים, יכולין להאריך בתפילה ובד"ת, יותר מחצי היום. ואע"ג דהאי קרא דעורא לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים אר"ה קאי. כדמוכח להדיא בקראי, דכתיב לעיל מיניה (נחמיה ח', ב') ויביא עורא הכהן את התורה לפני הקהל, מאיש ועד אשה, וכל מבין, לשמוע, ביום א' לחדש השביעי וגו'. ואח"כ כתוב (שם, שם י"ג) ויאמר להם אכלו משמנים וגו', כי קרוש היום לארדונינו, ואפ"ה אמר ר"א לטעמיה, דמשמע הא לר"י אסור. זה אינו, נהי דקרא איירי בר"ה, מ"מ האי עוברא דר"א, שהיה דורש כל היום בהלכות י"ט, דהיינו יותר מחצי היום, לא היה בר"ה, אלא בשאר י"ט. אלא שהביא האי קרא דעורא לאסמכתא בעלמא. דהא בגמ' דריש נמי שלחו מנות לאין נכון לו בענין עירובי תבשילין, ובודאי עורא לאו לע"ת קא מכיזן, אלא כפשוטו, לשלוח מנות לאכילונים, שאין נכון להם ב"ט, כמו לעשיר. ותדע, דהא פריך לעיל, והא שמחת י"ט מצוה היא. וזה אינו אלא בשאר י"ט, דכתיב (דברים ט"ז, י"ד) ושמתת כהג'ך. אבל בר"ה, נהי רק"ל אסור להתענות, וראוי לפנק עצמו ג"כ בתענוגים קצת, להראות שהוא בוטח, כממ"ה דיצדקנו ברין, ויכדיעו לכף זכות. מ"מ לא מצינו להדיא שמצוה היא לשמות, שישאול סתמא דתלמודא, והא שמחת י"ט מצוה היא. ואם נאמר דרייק מקרא דכתיב לכו אכלו משמנים וגו'. הא ד"א גופיה קאמר להו האי קרא. אלא מההיא קרא ליכא למידק דשמא אחר חצי היום היה, וכמו שהוא עשה אחר סיום הדרשה, וכמ"ש תו' (ד"ה אה). אלא ודאי אין ספק לתלמוד, שלא איירי כלל בר"ה, כי אם בשאר י"ט, דסתם י"ט הם ג' דגלים. אבל מ"מ ד"ה שחל בשבת לא גרע משאר שבתות, שהכל מודים שחציו לה', ולא יותר, והארכתי בזה בפ' כ"כ ס"י מ"ה:

שמחת י"ט דאתא לידן נימא בה מילתא:

7. דין שמצוה לכבר י"ט (ושבת) [כשבת] ולא יאכל מעיי"ט מן המנחה ולמעלה, והייב אדם להיות בהם שמח וטוב לב, הוא ובניו אשתו וכל הנלוים אליו, כל אחד במה שראוי לו, כגון אנשים ישמחו בכשר וכיין, והקטנים כקליות ואגוזים, והנשים בבגדים נאים, ותכשיטין. ובארנו, דבגדי י"ט ותכשיטין צריך להיות יותר טובים משל שבת. וכשאוכל ושותה, חייב להאכיל לגר וליתום ולא למנה עם שאר עניים, ולא ימשוך ביותר בייך, ובקלות ראש, רק ישמח שמחה של מצוה, ויתן שבת להקב"ה בשמחתו. ובארנו, דאפילו שתוי קצת יכול להתפלל תפלת מנחה ב"ט. וסעודה שלישית ב"ט אין צורך, רק יוצא במה שאוכל בשחרית תבשיל אחד יותר ממה שאוכל בשבת:

פסק: כתב הרמב"ם (הל' יו"ט פ"ו הל' י"ז) והסמ"ג (לארץ צ"ה) אחריו וז"ל: כשם שמצוה לכבד שבת ולענגה, כך כל יו"ט, שנאמר (ישעיה נ"ח, י"ג) ולקדוש ה' מכובד, וכל יו"ט נאמר בהן מקרא קודש. וכן ראוי לאדם שלא יסעוד מעיי"ט מן המנחה ולמעלה בערב שבת, שדבר זה בכלל הכיבוד, וכל המבזה את המועדות, כאלו נטפל לע"ז. ז' ימי הפסח, וח' ימי החג, עם שאר יו"ט, כולן אסורות בהספד ותענית, וחייב אדם להיות בהם שמח וטוב לב, הוא ובניו ואשתו, ובני בניו, וכל הנלוים אליו, שנאמר (דברים ט"ז, י"ד) ושמחת בחגיך וגו'. אעפ"י שהשמחה האמורה כאן היא קרבן שלמים, כמו שאנו מבארין בהלכות חגיגה, יש בכלל אותה שמחה, לשמוח הוא ובניו ובני ביתו, כל אחד בראוי לו. כיצד, הקטנים נוזן להם קליות ואגוזים ומגדנות, והנשים קונה להן בגדים ותכשיטים נאים, כפי ממונו, ואנשים אוכלים בשר, ושוחים יין, שאין שמחה אלא בכשר, ואין שמחה אלא ביין ע"כ. והוא מן הברייתא דפרק ע"פ (פסחים קט ע"א) דתני שם, חייב אדם לשמח בנוי ובני ביתו ברגל. במה משמחן, ביין, ר' יהודא אומר אנשים בראוי להם, ונשים בראוי להם. אנשים ביין, ונשים בראוי להם, תני ר' יוסף, בבבל בבגדי צבעונין, בא"י בבגדי פשתן המגוהצין. תניא, ר"י בן בתידא אומר, בזמן שביית המקדש קיים אין שמחה אלא בכשר. שנאמר (דברים כ"ז, ד) וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת. ועכשיו שאין ב"ה קיים, אין שמחה אלא ביין, שנאמר (תהלים ק"ד, ט"ו) ויין ישמח לבב אנוש.

וכתב מהר"י קארו (ב"י סימן תקכ"ט) ויש לתמוה על הרמב"ם, למה הוצרך שיאכלו בשר וישתה יין, דהא בברייתא קתני, בזמן הזה אין שמחה אלא ביין. ומשמע דביין סגי, בלא בשר ע"כ. ואני אומר, דר"י בן בתידא לא בא למעט אכילת בשר. פשיטא שאין שמחה אלא בכשר, דהא שמחת יו"ט היא הסעודה, ולא נקרא הסעודה להיות בו לב טוב ושמחה בלא אכילת בשר. אלא שבזמן שב"ה היה קיים, היו אוכלין בשר שלמים, והיו עומדים על קרבנותיהם, והיה מספיק להם שמחה זו, אפילו היו שותין מים בתוך הסעודה, אם לא לכוס של ברכה. א"נ היה שותין בצמצום, כפי צורך אכילה, או מזוג הרבה, ולא היה שותין לרוות גופו, כדי לשמוח ביו"ט, אבל עכשיו, שאין לנו שמחת שלמים, והמקדש חרב, וערבה כל שמחה, אין שמחה אלא ביין, הולתה אינו יוצא ירי חובה בשמחת יו"ט, ואררבה, כמה ישמח את עצמו, אם לא שישתה, וישכח רישו, לשמוח, ולבטוח בה', שיחזור אליו, ואף כימי גליותינו, בהיותנו בארץ אויבינו, לא מאס ולא געל אותנו, להפיר ברייתו, תורה ומצות מאתנו, כי תמיד הוא ה' אלהינו.

עוד כתב הקאר"י (ב"י שם) וז"ל: מ"ש הקטנים נותן להם קליות ואגוזים, לא מצאתיו מפורש. ואע"ג דתניא בפ' ע"פ (פסחים קט ע"א) על ר"ע, שהיה מחלק קליות ואגוזים לחינוקת בע"פ, הא מפרש התם טעמא, כדי שלא ישנו, וישאלו, וא"כ היכא ולא שייך האי טעמא מנ"ל ע"כ. ואני אומר, אולי סמך על התו' דע"פ (פ"י ה"ב) דקאמר שם, מצוה על האדם לשמח בנוי וב"ב, עד ר"י אומר נשים בראוי להן, וקטנים בראוי להן, ומה ראוי לקטנים, כי אם קליות ואגוזים. ומצינו נמי לשם בע"פ (ק"ח ע"ב) ת"ר: הכל חייבים בדי' כוסות. אחד אנשים, ואחד נשים, ואחד תינוקות. אר"י, וכי מה תועלת לתינוקות ביין, אלא מחלק להם קליות ואגוזים, כדי שישאלו. וא"כ בודאי מ"ש ר"י וקטנים בראוי להם, היינו

קליות ואגוזים. ועוד אומר אני, שמסבת עצמו כתב, מאחר שצוה הקב"ה לשמח כל בני ביתו, כמה ישמח הקטנים, אשר הם הגיעו לחינוך מצוה, קליות ואגוזים הן שמחת יו"ט, כאשר מצא בענין ע"פ. ומ"ש הנשים קונה להם בגדים ותכשיטים, משמע, שבגדי יו"ט ותכשיטים יהיו יפין משל שבת. ובהגמ"י (ה' יו"ט פ"ו אות כ') נמי כתב, מהא דידושלמי דפ"ק דקידושין (ה"ה) גבי האחין שחלקו, שעל נשותיהן ובנותיהן אין שמין כו'. ומסיק כלי הרגל חולקין, כלי שבת מבעיא. משמע, שיותר טובים יהיו בגדים של רגל מבגדי שבת ע"כ.

עוד כתב הרמב"ם (שם הל' י"ח) וז"ל: כשהוא אוכל ושותה, חייב להאכיל לגר ליתום ולאלמנה, עם שאר עניים האומללים, אבל מי שנועל דלתות חצירות, ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו, ואינו מאכיל ומשקה לעניים, ולמרי נפש, אין זו שמחת מצוה, אלא שמחת כריסו. ועל אילו נאמר (חושע ט, ד) זבתיים כלחם אונים להם, כל אוכליו יטמאו, כי לחמם לנפשם, ושמחה כזו קלון היא להם, שנאמר (מלאכי ב, ג) וזריתי פרש על פניכם פרש חגיגים ע"כ. ואמת שכך ירשו וז"ל (רש"י דברים ט"ז, י"א) ושמחת לפני ה' אלהיך, אתה ובנך ובתך, ועבדך ואמתך, והלוי אשר בשעריך, והגר והיתום והאלמנה אשר בקרבך, אמר הקב"ה. ר' של' לוי גר יתום ואלמנה, כנגד ד' שלך, בנך ובתך עכ"כ ואמתך, ואם אתה משמח את של', אני משמח את שלך.

עוד כתב הרמב"ם (שם הל' י"ט) וז"ל: אע"פ שאכילה ושתיה במועדות בכלל מצות עשה לא יהיה אוכל ושותה כל היום כלו. אלא כך הוא הדת, בבוקר משכימין כל העם לבה"כ ולבה"מ, ומתפללין, וקורין בתורה בענין היום, וחוזרין לבתיהם, ואוכלין, והולכין לבה"מ, וקורין ושונין עד חצי היום, ואחר חצות מתפללין תפלת מנחה, וחוזרין לבתיהן לאכול ולשתות שאר היום, עד הלילה. וכשארם אוכל ושותה ושמח ברגל, לא ימשוך ביין, ובשחוק, ובקלות ראש, ויאמר, שכל מי שיוסף בזה ירבה במצות שמחה, שהשכרות, ושחוק הרבה, והקלות ראש, אינה שמחה, אלא הוללות וסכלות. ולא נצטוינו על הוללות וסכלות, אלא על השמחה שיש בהן עבודת יוצר הכל, שנאמר (דברים כ"ח, מ"ז) תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל. הא למדת, שהעבודה בשמחה, וא"א לעבוד את השם, לא מתוך שחוק, ולא מתוך קלות ראש, ולא מתוך שכרות ע"כ. וכדברים האלו כתב הטור (סימן תקכ"ט).

וכתב עוד, וז"ל: מידת חסידים, אשר השם לנגדם תמיד, בכל דרכיהם ידעוהו, בעת שמחתם, אז יותר ויותר מברכים ומשבחים להקב"ה, אשר שמחם, ויאמר הארם בלבו, בעת שמחתו והנאתו, אם כך היא שמחת עה"ז, אשר הוא הכל, כי יש אחריה תוגה וצער, א"כ מה תהיה שמחת עה"ב התמידית, שאין אחריה תוגה, ויתפלל להקב"ה, שיטה לבו לעבדו, ולעשות רצונו בלב שלם, וישמחנו בשמחת [עולם], ויזכנו לחיי עה"ב, לאור באור פני מלך חיים ע"כ. וכל דבריהם הן דברי טעם. אלא [שמ"ש] בסדר הנהגה, שאחר סעודת שחרית, שהיא העיקר, שאח"כ ילכו לבית המדרש לא משמע כן מעובדא דב"א (ט"ו ע"ב), שהיה יושב ודורש כל היום כולו, ואח"כ א"ל אכלו משמנים כו'. אלמא שהתפלה והדרשה תהיה קודם סעודת שחרית, ובלבד שלא ישהא יותר מחצי היום, כמ"ש לעיל, בס"י הקודם לזה.

וכך הוא דרך הנכונה. בסעודת שחרית יאכל וישתה וישמח. וכדמשמע לעיל בפ"ק (ד' ע"א) דמסקינן, אושפוזכניה

אחד להניח, וסמך על גדול העיר, חשיב כאונם, אבל אם הוא בר כי רב, חשיב כפושע, ואין יכול לסמוך:

נחזור לסוגיא (ט"ז ע"ב): ושלחו מנות לאין נכון לו (נחמיה ח'). מאי לאין נכון לו. אמר ר' חסדא, למי שלא היה לו להניח עירוב תבשילין כגון שהיה טרור בעי"ט, ולא היה לו פנאי להניח, אבל היה לו פנאי להניח, ולא הניח, פושע הוא. וכתב הרא"ש (ט"ז ע"ב) וז"ל: דכל אדם חייב להניח ע"ת, ואין לו לסמוך על גדול העיר, שמניח על כל בני העיר, כדאמרין לקמן (ט"ז ע"ב) שמאל מערב אכולה נהרדעא. ר' אמי ור' אסי מערבי אכולא טבריא. ורואי גדול העיר יש לו לערב על כל בני עירו, ונפקא מינה למי שהיה טרור, ולא היה יכול לערב, או ששכח ולא עירב, אבל לכתחילה אין לו לאדם לסמוך על עירוב של גדול העיר, אלא צריך כל אחד להניח בביתו עירוב. ואם נזכר, ולא הניח עירוב, ולכתחילה סומך על גדול העיר, פושע הוא, ואינו יוצא בעירובו, כדאמרין לקמן (סג) ההוא סמיא, דהוה מסרר מתני' קמיה דשמואל, יומא חד חזיא דהוי עציב, א"ל אמאי עציבת, א"ל דלא אנת עירוב תבשילין. א"ל סמוך ארירי, לשתא אחרינא חזיית דהוי עציב, א"ל אמאי עציבת, א"ל דלא אנת ע"ת. א"ל פושע את, לכולי עלמא שרי, ולירדך אסור ע"כ. פי', אפי' האי סמיא, שלא היה בא לסמוך על אחר, אלא ששכח מלהניח ע"ת, נקרא פושע בפעם ב', משום שהיה לו ליהרר, מכ"ש מי שלכתחילה אינו רוצה להניח, ובא לסמוך על אחרים.

אבל לפי פי' הר"ן אין כאן ראייה, שכתב, משי"ה א"ל פושע את. כיון דעציבת, [גלית] אדעתין, שאינך רוצה לסמוך בשל אחרים, ואף אני אין רעתי (לסמוך) על הפושעים שאינן רוצין לסמוך עלי ע"כ. ולפי' צ"ל, דודאי מצות חכמים שיעשה אדם ע"ת לעצמו, ולא יסמוך על אחרים. אבל מ"מ אי לא עביר, וסמך על אדם גדול שיניח עליו, יכול לבשל ולסמוך עליו. כ"ש אם שכח, אפי' כמה פעמים, שיכול לסמוך על אדם גדול, וה"ה חבירו (שלא הניח) [שהניח] עליו. אבל אם לא היה דעתו לסמוך על אחר, מיר כשנדע לו שלא הניח ע"ת, ובעי לאתשולי עלה, והוא פעם ב' שלא הניח ע"ת, מחמת שכחתו, חשבינן ליה כפשיעה, ואסור לו לבשל מי"ט לשבת. אבל דוחק הוא לפרש כך, סוף סוף מאחר שעציב בדעתו, ואינו יודע מה לעשות, למה לא יסמוך על אחר, ומה בכך שלא היה דעתו מתחילה לכך, אולי היה סבור למצוא לו תרופה אחרת, אבל מאחר שאין לו היתר אחר, מוכרח הוא לסמוך עליו. ועוד, הלא משנה של אשתקד היה ג"כ סומך על שמואל, ולמה לא היה לו לסמוך ג"כ עליו. ומה שהיה עציב, היינו שלא היה יודע אם הניח שמואל ג"כ עליו, שלא יחשיבנו לפושע.

והציקר נראה בעיני לפרש, מצות חכמים להניח כל אדם בפ"ע, ולא לסמוך עליו, והיכא שאין מניח, ובא לסמוך על אחר, והוא אחד מן היודעים בה' י"ט, שצריכין לערב ע"ת בכל עי"ט, ועבר [ארבריהם], ולא הניח, אין לך פושע גדול [ממנו]. אכן אחד מבעה"ב, אשר אין בקיאיין בה' י"ט, והיה בדעתו לסמוך על גדול העיר, או על אחר, לית ביה חשש, ויכול לסמוך על אחר המניח עליו. אבל השוכח לעולם פושע הוא, ופשיעה קרוב למזיד, ואם שוכח נקרא פושע לתשלומין, אפי' גבי שט"ח, כ"ש שהוא פושע ברת אלהינו, שהיה לו להיות חזר בדבר אלהינו, ועל כן אין לו

ר"פ אחא לקמיה דר"פ, א"ל הנך ביצים משבת לי"ט, מהו למכלינהו למחר, א"ל, ויל האידינא, ותא למחר, דרב לא מוקי אמורא עליה מי"ט לחבריה, פי', כלומר, שעשה היום י"ט, והיינו לאחר סעודה, עד למחר, משום שכרות, רב אורוי הוה מורה ברשא שלו, כדאמרין בכריתות (י"ג ע"ב), ושכור אסור להורות, דכתיב (ויקרא ט, י"א) יין ושכר אל תשת, וכתיב להורות לבני ישראל. כי אתא למחר, א"ל, איכו השתא, פי', אם הוריתי לך אתמול בשכרותי, אשתלאי. פי', שכחתי ושגגתי, והוריתי בו היתר, ואינו כן ע"כ. אלמא דמזמן סעודת שחרית התחיל השכרות, ומנחה היה מתפלל בזמנו, אפילו הוא שתוי קצת, אע"פ ששתוי לא יתפלל לכתחילה (עירובין ס"ד ע"א), ושתוי הוא שיכול לדבר בפני המלך. א"כ אף בשתייה שלנו (לב"ה) [לכל הפחות] שתוי הוא. אפשר לומר, דלא אסרו חכמים לכתחילה אלא בחול, משום דאפשר לו להמתין עד שיפוג יינו, אבל היום של י"ט, שמצוה לשמות, וחציה לכם, אוקמיה אדיניה, שתפלתו תפלה, והקב"ה מקבל תפלתו, מאחר שהוא שמח וטוב לב בשמחתו של מקום. והיינו ע"פ המדרש (עין איכ"ר פ"ג י"ב) שדרשו בקרא (תהלים ס"ט, י"ד) ואני תפלתי לך ה' עת רצון. וז"ל: כתיב (שם שם, י"ג) ישיחו בי יושבי שער, ונגינות שותי שכר. וכתיב בתריה, ואני תפלתי לך ה' עת רצון וגומר. אמר רוד לפני הקב"ה, רבש"ע אין אומה זו כשאר אומות העולם, אומות העולם כששותין ומשתכרין, הולכין ופוחזין, ואנו לא כן, אלא אע"פ ששתינו, ואני תפלתי לך ה' ע"כ. אלמא שבשבת, וה"ה בי"ט, יש להתפלל אחר ששתו, רק [שלא יגיע] לשיעור שכרות, וכן אזה מוכרח לומר אף לדברי הרמב"ם, אף בתפלת ערבית. שהרי כתב שאוכלין ושותין עד הלילה, וכ"ש האידינא, שבלא"ה אין מרקדקין ומכוונים בתפלה כ"כ, שאין להקפיד בשתוי, כאשר כתבו הגהמ"י (ה' תפילה פ"ד אות כ'). ומ"מ יזהר שתהא השתייה מעורבת בשמחה של תורה, ולשמוע כ"א דברי חבירו, ולא להאריך בהוויית דאביי ורבא, אלא יהיו נוחין זה לזה, לקבל מדרש חכמים וטעמיהם, וכל המוסיף ה"ז משוכח.

ולענין סעודת י"ט, כתב הטור (סי' תקכ"ט) וז"ל: וי"א שצריך לעשות בו ג' סעודות, וכ"כ הרמב"ם ז"ל (ה' שבת פ"ל ה"ט) וא"א הרא"ש לא נהג כן ע"כ. וכ"כ הכלבו (סימן נ"ח) שיש כתבו, סעודה ג' בי"ט הוא כשאוכל תבשיל אחד לבר הראשון, ואע"פ שאינו מפסיק בה בבהמ"ז, ולא החמירו לעשותן רק בשבת ע"כ. ומה נתפשט המנהג, לאכול בסעודת י"ט תבשיל אחד יותר משל שבת, כגון אם הורגל בשבת בג' מיני תבשילין, יעשה בי"ט ר'. ומ"מ בעיקר הסעודה, אין ספק שצריך סעודה בפת, ולא סגי בבשר ויין, כמו ראש חודש וחול המועד, מפני שצריך סעודה שיש בה שמחה וקביעות. וזהו מ"ש גבי י"ט (כרכות מ"ט ע"ב) לא סגי דלא אכיל, היינו פת, משום חלקהו, חציו לה', וחציו לכם, כאשר כתבו תו' (שם, ד"ה אי בעי) והרא"ש בפ' ג' שאכלו (שם סימן כ"ג):

ו. דין דלכתחילה אין לו לשום אדם לסמוך על עירוב תבשילין של גדול העיר, אלא כל אדם צריך להניח עירוב בבית, וכל מי ששכח מחמת עצלותו, שלא היה חרד ברבריהם, בין צורכא מרבנן, בין עם הארץ, אין יכול לסמוך על אחרים, אבל מי שהיה מרוד, שלא היה יכול להניח, יכול לסמוך על אחרים, ואם הוא ע"ה, ולא ידע שמחוייב כל

סימן כא

בענין מצות ושמחת בחגך

7 ←

דף ז. ת"ר ושמחת בחגך לרבות כל מיני שמחות לשמחה, מכאן אמרו חכמים ישראל יוצאין ידי חובתן בנדירים ונדברות ובמעשר בהמה, והכהנים בחטאת ואשם ובבכור ובחזה ושוק.

מפשטות דברי הגמ' נראה מצוה, דקיום מצות השמחה ביו"ט היינו ע"י אכילת בשר קדשים דוקא. וכן היה נראה מהא דאיתא בפסחים דף קט. דקאמר התם, תניא רבי יהודה בן בתירא אומר בזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר שנאמר, חצתת שלמים ואכלתם ושמחת לפני ה' אלקיך, ועכשיו שאין בית המקדש קיים אין שמחה אלא בדין שנאמר, ויין ישמח לבב אנוש ע"כ, הרי דנראה מצוה מזה, דעיקר קיום שמחת יו"ט הוא ע"י אכילת בשר קדשים, ומשום כך הרי בזמן הזה דאין לנו בשר קדשים, הרי שוב אין שמחה אלא בדין ולא בבשר. ודבר זה לריך ביאור, דהרי ודאי דטעם בשר קדשים שזה הוא לטעם בשר חולין, ואם יש באכילת בשר הענין דשמחה, אי"כ גם בזמן שאין בית המקדש קיים, למה לא יהיה חיוב לאכול עכ"פ בשר חולין כדי לקיים מצות השמחה.

ועי' ברמב"ם בפ"ו מהל' יום טוב הי"ז שכתב וז"ל, שבעת ימי הפסח ושמחת ימי החג עם שאר ימים טובים וכו', ומייד אדם להיות בהן שמח וטוב לב וכו' שגא' ושמחת בחגך וגו', אף על פי שהשמחה האמורה כאן היא קרבן שלמים כמו שאנו מצאריין בהלכות חגיגה, יש בכלל אותה שמחה לשמחה הוא ובניו ובניו ביתו כל אחד כראוי לו, כיצד הקטנים נותן להם וכו', והנשים קונה להן בגדים וכו', והאנשים אוכלין בשר ושותין יין, שאין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא בדין עכ"ל יעו"ש. הרי דנראה מצוה מדבריו, דאפילו בזמננו דאין בשר קדשים, הרי עדיין יש חיוב באכילת בשר חולין עכ"פ כדי לקיים מצות שמחה.

והנה ראיתי בספר ים של שלמה למס' ביצה סי' ה' שהביא להיא בריתא דפסחים הכל וכתב וז"ל, וכתב מהר"י קארו, ויש לתמוה על הרמב"ם למה הולך שיאכלו בשר וישתה יין, דהא בצרייתא קתני בזמן הזה אין שמחה אלא בדין, ומשמע דבין כגו בלא בשר ע"כ. ואני אומר דר"י בן בתירא לא בא למעט אכילת בשר, פשיטא שאין שמחה אלא בבשר, דהא שמחת י"ט היא הסעודה, ולא נקרא הסעודה להיות בו לב טוב ושמחה בלא אכילת בשר, אלא שבזמן שב"ה היה קיים היו אוכלין בשר שלמים והיו עומדים על קרבנותיהם, והיה מספיק להם שמחה זו אפילו היו שותין מים בתוך הסעודה, אם לא לכוס של ברכה, אי"כ

היו שותין בלמנוס כפי לורך אכילה או מזוג הרבה, ולא היו שותין לרוות גופו כדי לשמח ביי"ט, אלא עכשיו שאין לנו שמחת שלמים והמקדש חרב וערבה כל שמחה, אין שמחה אלא בדין, וחולתה אינו יולא י"ח בשמחת י"ט, ואדרבה במה ישמח את עצמו אם לא שיסתה וישכת ריש' לשמח ולבטוח בה' שיחזור אלינו, ואף כימי גליותינו בהיותנו בארץ אויבנו לא מאס ולא געל אותנו להפר בריתו תורה ומצות מאתנו, כי תמיד הוא ה' אלקינו עכ"ל יעו"ש.

ודברי. הבי' שהביא הי"ש"ש הם בסוף הלכות יו"ט, ועל קושייתו על הרמב"ם תירץ הי"ש"ש, דאף ריב"ב לא בא לומר דבזמננו אין לריך לאכילת בשר, אלא דבא לומר דאף בזמן הבית היה מספיק באכילת בשר השלמים בלבד, ולא היה לריך בזה לשחות יין בכדי לקיים מצות שמחת יו"ט, הרי בזמננו יש חיוב בשתיית יין בנוסף לאכילת בשר, והיינו דבלי יין לא ילא האדם ידי חובתו מצות השמחה. וביאר דבר זה משום דעתה דתרגו המקדש, הרי ממילא לריך להוסיף בזה שתיית היין כדי להגיע לידי מנצ של שמחה הראויה, כך היה נראה פשטות המשך דבריו בזה. אלא דיש לעיין בכוונת אריכות דבריו במש"כ בביאור דבר זה, והיינו ענין הבטחון שיחזור הקב"ה אלינו, וכן מה שהוסיף דבאמת אף בזמן הגלות הרי בעלם הקב"ה שפיר נמלא אתנו וכו' וככל מש"כ שם, דמה ענין כל זה לשתיית היין ומצות השמחה, ומאי שנא דבזמן המקדש שפיר היה כגו לן באכילת בשר שלמים בלבד לקיים מצוה זו, וכל זה לריך ביאור.

והנראה בזה עפ"י מה שהביא בספר עמק ברכה בשם מרן הגר"י ז"ל, להא דאיתא במדרש שיר השירים פ"א, דקאמר התם בזה"ל, זה היום עשה ה' נגילה ושמחה בו, איני יודע אם בו ביום או בו בהקב"ה, ת"ל נגילה ושמחה כך ע"כ. והיינו מש"כ הרמב"ם בהל' יו"ט הכלל בה"כ וז"ל, כשאדם אוכל ושותה ושמח ברגל, לא ימשך בדין ובשחוק וקלות ראש ויאמר שכל מי שיוסיף בזה ירבה במצות שמחה, שהשחוק וקלות ראש אינה שמחה אלא הוללות, ולא נלטינו אלא על השמחה שיש בה עבודת יולר הכל שגא'. תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה וטוב לבב, הא למדת שהעבודה בשמחה, ואי אפשר לעבוד את ה' לא מתוך שחוק וקלות ראש עכ"ל. הרי מצוה מזה דעיקר שמחת הרגל היינו במה שמחה בה' ובעבודתו, וכל עיקר חובת האכילה והשתיה, היינו כדי להביא את האדם שיוכל לשמח בה'.

ולפי זה היה נראה דזהו הטעם מה שבזמן שהמקדש היה קיים, הרי עיקר השמחה היה בבשר שלמים בדוקא,

אע"פ דלפי פשוטו הרי אין שום חילוק בין טעם בשר שלמים לטחם בשר חולין, אלא דמכיון דנתבאר דאין העיקר בזה טחם שמחת כריסו בעלמא, אלא דתכלית האכילה והשתיה היינו להביא את האדם לזכור את הקב"ה ולשמוח בו, הרי ממילא דבר זה מתקיים יותר במה שמביא קרבנותיו למקדש, דהוא מקום השראת השכינה, ואח"כ אוכל מבשר הקדשים, דגוף האכילה עלמה הרי היא מלוא ועבודת ה', וכל זה הרי ודאי שמביא את האדם לזכור את ה' ולשמוח בו. ונראה דזהו כוונת הי"ש במש"כ בין דבריו וז"ל, אלא בזמן שבית המקדש היה קיים היו אוכלין בשר שלמים והיו עומדין על קרבנותיהם, והיה מספיק להם שמחה זו אפילו היו שותין מים בתוך הסעודה וכו' עכ"ל. ונראה דרז"ו לומר בזה כפי מש"כ כאן, דכיון דעיקר ענין השמחה הוא לשמוח בה', הרי דבר זה שפיר היה מתקיים בעלם הבאת השלמים למקדש ואכילתן, דבזה הרי ודאי דהיה ההתעוררות לשמוח בה' וכמש"כ.

וז"הו גם מה דהמשיך הי"ש לנאר דבריו ריב"ז, דמכיון דבזמנה"ז הרי חרב המקדש ונסתלקה השכינה, ושבו אין לנו לא מקדש ולא קרבן, והרי מכיון שכל עיקר השמחה הוא לשמוח בה', א"כ איך שייך לקיים מלוא זה עתה בשעת החורבן. ועל זה הוא דקאמר ריב"ז, דבזמנה"ז אין שמחה אלא ביין, ומשום דיש כח ביין לשכח הטרות ולהביא שמחה ובעטחון בלב האדם, כי אכן יבנה המקדש במהרה בימינו, ושבו יהיה השראת השכינה ומעשה הקרבנות, ומכאן הבעטחון והאפיה לגאולה ושיחזור ה' אלינו, הרי גם בזה הוי מעין השמחה בה' עלמנו, שהוא ית' יסוד מלות השמחה וכנ"ל. אלא דעוד הוסיף הי"ש בזה, דאף בימי החורבן והגלות עלמנו, הרי בכל זאת שפיר אפשר לשמוח בה' ממש, כי אף בימי גלותנו צהייתנו בארץ אויבינו, לא מאם ולא געל אותנו להפר בריתו תורה ומלות מאתנו, כי תמיד הוא ה' אלקינו, והיינו דר"ל בזה דגם עתה בימי הגלות והחורבן, הרי עדיין שייך לקיים מלות השמחה בה', כי הרי אף עתה לא מאם ולא געל אותנו, אלא הרי הוא תמיד ה' אלקינו, ולא בעלה ח"ו התורה והמלות בגלל הגלות, וממילא גם עכשיו הוי קיים מלות שמחת יו"ט ע"י עבודת ה' בתורה ומלות, ורק דבכדי שיגיע האדם לדרגת שמחה והכרה זו, הרי בזה הוא דלריך להוסיף דברים המביאים לידי שמחה, דהיינו ע"י שתיית יין וכמש"כ.

ולפי"ז היה נראה לנאר דברי הפייט דמעריב בליל א' דפסח בצרכת גאולה דאמרינן החס, ליל שמורים סימן הוא לעתיד לבוא, עליון כי בא יבוא, פקוד יפקוד עם קרובו, לורנו הוא נגילה וכשמחה בו ע"כ. ולפי פשוטו היה נראה דב' דברים נפרדים הוא דקאמר בזה, ראשית ענין האמונה והבעטחון דהקב"ה יפקוד עם קרובו ויגאלנו, וכמו"כ דיש לנו לשמוח בו, דהיינו בהקב"ה מכיון שהוא לורנו אף עתה בזמן הגלות.

אולם לפי מש"כ הי"ש הנ"ל, הרי י"ל דכוונת הפייט בזה הוא, ראשית דאנו בעוה"מ שהקב"ה יגאלנו לעתיד לבוא, וכמו שגאל את אבותינו ממצרים, וא"כ הרי אף דעכשיו אנו עדיין בגלות, הרי בכל זאת שפיר שייך ענין השמחה בהקב"ה, והיינו מכאן הבעטחון והאמונה בגאולה העתידה. אלא דעוד אמרינן בפייט זה, דאף בזמן הגלות הרי הוא ית' מלכנו ולורנו, ולא מאם אותנו לבלותנו ולהפר בריתו אתנו, וממילא גם עכשיו שייך ענין השמחה דנגילה וכשמחה בו ית', וכדאיתא בהיה"א מדרש שיר השירים הנ"ל, דעיקר השמחה היא בה', וכדיליף לה מהאי קרא דכתיב, נגילה וכשמחה בך וכמש"כ.

[ואולי י"ל דזהו מה דאמרינן בתפלת מוסף דרגלים, והביאנו לליון עירך ברנה ולירושלים בית מקדשך בשמחת עולם ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו וכו', והיינו דעיקר שלמות השמחה יהיה כשיבנה המקדש ונוכל לעשות בעבודת הקרבנות. וכן אנו מבקשים שם, בנה בתך כבתחלה וכו', והראנו צבנינו ושמחנו בתקונו והשז כהנים לעבודתם וכו', והיינו כמו"כ כנ"ל, דהשמחה תהיה בשלימותה כשהמקדש יהיה בתקונו ועבודת ה' יעשה בה, ומשום דעיקר השמחה הוא לשמוח בה' וכמש"כ.]

ואולם בעיקר הקושיא שהקשה הבי' על הרמב"ם מדברי ריב"ז, והיינו דמפשטות לשונו הרי משמע דבזמנה"ז אין שמחה אלא ביין, וא"כ איך קאמר הרמב"ם דלריך גם בשר, ועל זה הוא דכתב הי"ש כל עיקר תירוטו הנ"ל. הרי באמת כל זה לריך עיון, דמנא לן דהרמב"ם פסק בזה כריב"ז, והרי ממה שלא חילק כלל בין בזמן שבית המקדש קיים לבין זמן הזה, וכמו שחילק ריב"ז צבריייתא, הרי ודאי משמע לפי פשוטו דלא פסק כוותיה, דהרי כן דרכו של הרמב"ם לחלק ולפרט הדברים בכה"ג, ע"י צפ"ח מהל' חמץ ומלה, וא"כ למה כאן לא הביא כל עיקר חילוק זה וכדברי ריב"ז.

אלא דהיה נראה מזה דהרמב"ם באמת לא ס"ל בזה כשיטת ריב"ז, אלא כאידך תנאים המובאים בפסחים דף קט. דאיתא החס, ת"ר חייב לשמת בניו ובני ביתו ברגל שגא' ושמחת בחגך, במה משמחם ביין, רבי יהודה אומר אנשים בראוי להם וכשים בראוי להם, אנשים בראוי להם ביין, וכשים במאי חני רב יוסף בצבל בצבדי לבעוין וכו', תניא ריב"ז אומר בזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בצב"ר שגא' וזבחת שלמים וכו' יעו"ש.

ובביאור הדבר נראה עפ"י מש"כ החוס' שם על דברי ת"ק וז"ל, במה משמחו ביין, היינו בזמן הזה אבל בזמן בית המקדש אין שמחה אלא בצב"ר עכ"ל, וכפי הנראה הבינו החוס' בזה, דבין הת"ק דבריייתא ובין רבי יהודה, הרי שניהם סברי כשיטת ריב"ז המובא צבריייתא הנ"ל, והיינו דיש לחלק בין זמן הזה לזמן הבית, ורק דפליגי אי יש דין שמחה ביין לגבי אשה בזמן הזה. אולם מדברי

דהא בכלל מלות השמחה הוא לכל אחד כפי הראוי לו וכמש"נ.

ולפי זה אינו מוכן מש"כ בשו"ע הגרש"ז ז"ל סי' תקק"ט סעיף ז' ח"ל, ועכשיו שאין ביהמ"ק קיים אין יולאים ידי חובת שמחה אלא ביין וכו', אבל בשר אין חובה לאכול עכשיו, כיון שאין לנו בשר שלמים, ומ"מ מלוא יש באכילת בשר ביו"ט כיון שנאמר בו שמחה, והואיל וא"א לנו לשמוח בו בעיקר השמחה שהוא אכילת בשר שלמים, יש לנו לשמוח בשאר כל מיני שמחות וכו' עכ"ל יעו"ש. אולם מדברי הרמב"ם בה"י יו"ט הכ"ל, הרי נראה מצוה להדיח דאף בזמנ"ז אין שמחה אלא בבשר, ונראה הביאור בזה כפי מש"כ כאן, וכן הרי גם לפי דברי הי"ש הכ"ל כמור"כ מצוה להדיח, דאף לריב"ז אין שמחה אף בזמנ"ז בלא בשר, ורק דניתוסף בו חובת יין, וכמו שביאר הטעם בזה וכנ"ל, ודברי הגרש"ז ז"ל בזה ל"ע.

ובמש"כ הרמב"ם שם לגבי קטנים, דנותן להם קליות ואגוזים וכו', אע"פ דדדברי רבי יהודה לא נזכר מזה כלל. הרי נראה לפי פשוטו דהיינו נמי מדברי רבי יהודה, והוא ממאי דאיתא שם בפסחים דף קת: ת"ר הכל חיבינן בארבע כוסות הללו אחד אנשים ואחד נשים ואחד תינוקות, א"ר יהודה וכי מה תועלת יש לתינוקות ביין, אלא מחלקין להן קליות ואגוזין וכו' ע"כ יעו"ש. וברש"ם שם כתב ח"ל, וכי מה תועלת יש לתינוקות, הלא פטורין מן המלות עכ"ל. אמנם בר"ן שם כתב ח"ל, מה תועלת לתינוקות ביין, כלומר דכתיב הא לא שייך להנכס במלות, דכיון שאין נהנין ושמיחין בו אינו להם דרך חירות עכ"ל. הרי עכ"פ מצוה מדברי ר"י, דדבר הראוי להם לתינוקות, פירוש דבר שהוא משמחה, הר"ז דוקא קליות ואגוזין וכדומה, וא"כ הרמב"ם שפסק בזה כדעת ר"י, והיינו דחובת השמחה הוא כל אחד כפי הראוי לו, א"כ משום כך הוא דכתב דקטנים בראוי להם היינו קליות וכדומה, וכדחזינן מאידך דברי דר"י וכמש"נ.

שוב ראיתי בירושלמי פסחים פ"י ה"א, דכן קאמר ר"י להדיח, דהכי איתא התם, תני לרי"ך הוא אדם לשמח את אשתו ואת בניו ברגל, במה משמחין ביין, רבי יודה אומר נשים בראוי להן וקטנים בראוי להן, נשים בראוי להן כגון מקנים וזוללין, וקטנים בראוי להן כגון אגוזין ולוזין ע"כ. הרי דר"י קאמר להדיח דדבריו, דחובת שמחת הקטנים היינו בזה דברים, וא"כ הרי י"ל דזהו דעת הרמב"ם במה שפסק בזה בדברי ר"י וכמש"נ. ועוד נראה להוסיף בזה, דמהי"א ירושלמי ודאי מצוה כמש"כ דעת הרמב"ם, דהרי התם לא הובא כלל להי"א ברייתא דריב"ז דמחלק בין זמן הבית לזמנ"ז, ושם בירושלמי הרי לא הוזכר מזה כל עיקר, והיינו כמו שכתבתי.

הרמב"ם שלא חילק בזה כלל וכנ"ל, היה נראה לומר דאיהו ס"ל דת"ק ור"י ללא חילוק בין זמן הזה לזמן הבית, הרי ע"כ דהיינו משום דאין לחלק בכה"ג, ואף דהא נראה ברור דבזמן הבית הרי יש דין של אכילת בשר שלמי שמחה, והיוב זה הל גם על הבעל להאכיל לאשתו מבשר שלמי שמחה, ע"י מש"כ בכל זה לעיל בס"י י"ז, וכן כתב הרמב"ם להדיח בריש הלכות חגיגה, ועיי"ש במ"מ ובכס"מ, וא"כ הרי לרי"ך להבין דמהו השאלה בכלל במה משמחם, והרי מפורש דהיינו ע"י בשר שלמים, וע"כ הוא דהרמב"ם הבין מדברי הני תנאים, דנאמר כאן עוד עניני שמחה חוץ מאכילת בשר שלמים, וע"ז הוא דשאל במה משמחם, והיינו בין בזמן הבית ובין בזמנ"ז, דהא על שלמי שמחה הדבר מצוה להדיח דיש לו לשמוח ולשמח את בני ביתו, אולם מכיון דכתבי בקרא סתם ושמחת בחגך וגו', הרי יש בזה משמעות של עוד מיני שמחה.

ובזה הוא דקאמר ת"ק, דבכלל השמחה הוא לשמחם ביין, ורבי יהודה פליג עליה וקאמר דהיינו כל אחד כפי הראוי לו, אנשים ביין ונשים בבגדי לבשוין וכדומה, והיינו בין בזמנ"ז ובין בזמן הבית, ומשום דאין בזה שום חילוק כלל, והא דבזמן הבית יש חיוב מיוחד של אכילת בשר שלמי שמחה, היינו משום דכן כתיב בקרא, ואולם נראה דאין זה גדר חדש בחיוב השמחה, אלא דענינו עפ"י מה שכבר ביארנו כאן לעיל, והיינו דיסודו של עיקר דין השמחה הר"ז במה שיש מזה השמחה בעבודת ה' וכמש"כ, וא"כ הרי בהבאת שלמי השמחה ואכילתן, הרי יש כאן ענין השמחה דאכילת בשר ועבודת ה' גם יחד, וזהו מעלתו של אכילת בשר שלמים ברגל בזמן הבית, אולם דיסודו של דבר הרי השמחה היא של אכילת בשר המפורש בקרא לגבי שלמי שמחה, ונוסף עליו עוד עניני שמחה, כל אחד כפי מה שראוי לו.

משא"כ ריב"ז הרי י"ל דס"ל, דדוקא בזמן הבית הוא דנאמר דין אכילת בשר, דהיינו בשר שלמים וכדכתבי בקרא, משא"כ בזמנ"ז הרי כל עיקר החיוב הוא ביין דוקא, וכפשוטו דבריו של ריב"ז, והרמב"ם לא פסק בזה כוותיה, אלא דפסק כדעת רבי יהודה, והרי אף הביא לשונו של ר"י, דהיינו כל אחד כראוי לו, וזה בין בזמן הבית ובין בזמנ"ז, והא דנאמר דין מיוחד של אכילת בשר שלמים בזמן הבית, הרי זה קאמר הרמב"ם להדיח בדבריו שם, דאע"פ שהשמחה האמורה כאן היא קרבן שלמים כמו שאנו מצאין בהלכות חגיגה, יש בכלל אותה שמחה לשמוח הוא ובניו ובני ביתו כל אחד כראוי לו כ"ל וכו', וא"כ הרי שפיר נלמד משם דאין שמחה אלא בבשר בכל זמן, דהרי על זה אמרה תורה ושמחת בחגך וגו', וע"כ דבשר הוי דבר המשמח, ורק בזמן הבית עדיף שמחה זו בבשר שלמים, משום דיש בה בעלמא עבודת ה' וכמש"כ, ובכל זאת יש בזה חיוב שמחה ביין לאנשים ואף בזמן הבית.

ועל שני חורצים קשה לי דאם איתא דמושמחת בחניך נפקא לן כל מקום שיש חגיגה יש שמחה אם כן כיון דכתב רחמנא שמחה גבי חג השבועות למה לי למחוד למכתב גבי חג הסוכות חיפיק ליה מהא (פ"א) מיהו בהא יש לומר דאי לא כתב רחמנא שמחה בסוכות הוה אמיתא דאין שמחה נוהג בסוכות אלא יום אחד דומיא דשבועות דהא ודאי אע"ז דיש לו תשלומין כל ז' הני מילי לענין ראייה וחגיגה אבל שמחה הא ודאי אינו נוהג אלא ביום ראשון שהוא יום טוב אבל שאר ימי תשלומין חול גמור הן ולא שייך בהו שמחה וזה ברור. להכי כתב רחמנא שמחה בחג הסוכות למימרא שיהא נוהג כל ימי החג והכא נמי אי כתב רחמנא שמחה בחג הסוכות וגמור לחג השבועות מניה הוה אמיתא שנוהג בו כל ז' חג הסוכות להכי כתב רחמנא בחג השבועות ובחג הסוכות למימרא דהאי כדנייה והאי כדנייה.

מכל מקום הא גופא קשיא אי מושמחת בחניך נפקא לן שמחה לחג המצות והאל רשנו בחגיגה אכתי מנלן לאקושי לחג הסוכות לשמחה כל ז' נקיש לחג השבועות דאינו נוהג אלא יום אחד דהא תפשת מדובה לא תפשת. ועוד השתא אי אתה מקיש חג המצות לגמרי לחג השבועות דאינו נוהג שמחה אלא יום אחד לחדור ולא לחג הסוכות לגמרי דאלו החם נוהג שמחה כל ח' כדיון ריש פרק ד' סוכה ההלל והשמחה שמונה ואלו בחג המצות אינו נוהג אלא ז' (פ"א) ודחוק לומר כיון דהוקש לחג השבועות וחג הסוכות גמירין מבינייהו מה חג הסוכות נוהג כל הוגל שהוא שמונה אף חג המצות נוהג כל הוגל שהוא ז' ומה חג השבועות אינו נוהג אלא ביום ראשון שהוא יום

טוב ולא כימי החול אף חג המצות אין נוהג בשמיני שלו שהוא יום החול דאין נראה לומר כן.

ועל חירוף הראשון קשה לי דאי מגידה שיהו דט"ז ש"ז נפקא לן לשמחה אי מה להלן נוהג כל ח' אף חג המצות נוהג כל ח' ואמאי אינו נוהג אלא ז' והא נמי ליכא למימר דכיון דילפינן לקמן בפרק ב' (דף ז ע"א) דהוקשא דחג השבועות לחג המצות דיש לעצרת תשלומין כל ז' כפשת הכי נמי נקיש איפכא פסח לעצרת לשמחה הוא קיימא לן אין הוקש למחצה. הא ליתא דאם כן אכתי שמחה כל ז' לחג המצות מנלן כיון דמהקישא מעצרת נפקא לן נימא מה החם אינו נוהג שמחה אלא חד יומא ותו לא הכא נמי נימא הכי.

ועוד לר' שמעון ולשאר תנאי בפרק קמא דראש השנה (דף ז ע"א) דלית להו האי הוקשא דחג השבועות לחג הצות אלא מסקי ליה לר'א קרא כולה לכל האחד בני דגלים ותשלומין לעצרת נפקא להו מדאמרה תורה מנה ימים וקדש חודש שמחה בחג המצות מנלן. ור'איתו להחוספוח לקמן (דף ח ע"א) דאמר רשמיח בחניך לזכות כל מיני שמחות לשמחה שפירש גבי חג הסוכות כתיב ודרשינן ליה מדרהר כתיביה תכא כיון דכתיב גבי עצרת ופסח ילפינן מיניה בהיקש כיוונו להאי היקש דפירש ר'איתו (פ"א) והקשה הא דפירשתי:

ד"ש בשמחה מה שאין בשתייה. נראה לי דהני רשיי (פ"א) חגיגה וחבירי דאימנע מרגלים וכן בעלי קבין חודש באותן אחר ומרוב דאינו שומע רשומע ואינו מרוב דאינו לא בראיה ולא בחגיגה כדפירשתי לעיל רשנן בשמחה והכי נמי הוה מצי למימר שהשמחה נוהגת בכל יום ויום מימי הוגל

בשמיני שלו שהוא יום החול דאין נראה לומר כן. ועל חירוף הראשון קשה לי דאי מגידה שיהו דט"ז ש"ז נפקא לן לשמחה אי מה להלן נוהג כל ח' אף חג המצות נוהג כל ח' ואמאי אינו נוהג אלא ז' והא נמי ליכא למימר דכיון דילפינן לקמן בפרק ב' (דף ז ע"א) דהוקשא דחג השבועות לחג המצות דיש לעצרת תשלומין כל ז' כפשת הכי נמי נקיש איפכא פסח לעצרת לשמחה הוא קיימא לן אין הוקש למחצה. הא ליתא דאם כן אכתי שמחה כל ז' לחג המצות מנלן כיון דמהקישא מעצרת נפקא לן נימא מה החם אינו נוהג שמחה אלא חד יומא ותו לא הכא נמי נימא הכי.

ועל חירוף הראשון קשה לי דאי מגידה שיהו דט"ז ש"ז נפקא לן לשמחה אי מה להלן נוהג כל ח' אף חג המצות נוהג כל ח' ואמאי אינו נוהג אלא ז' והא נמי ליכא למימר דכיון דילפינן לקמן בפרק ב' (דף ז ע"א) דהוקשא דחג השבועות לחג המצות דיש לעצרת תשלומין כל ז' כפשת הכי נמי נקיש איפכא פסח לעצרת לשמחה הוא קיימא לן אין הוקש למחצה. הא ליתא דאם כן אכתי שמחה כל ז' לחג המצות מנלן כיון דמהקישא מעצרת נפקא לן נימא מה החם אינו נוהג שמחה אלא חד יומא ותו לא הכא נמי נימא הכי.

ועל חירוף הראשון קשה לי דאי מגידה שיהו דט"ז ש"ז נפקא לן לשמחה אי מה להלן נוהג כל ח' אף חג המצות נוהג כל ח' ואמאי אינו נוהג אלא ז' והא נמי ליכא למימר דכיון דילפינן לקמן בפרק ב' (דף ז ע"א) דהוקשא דחג השבועות לחג המצות דיש לעצרת תשלומין כל ז' כפשת הכי נמי נקיש איפכא פסח לעצרת לשמחה הוא קיימא לן אין הוקש למחצה. הא ליתא דאם כן אכתי שמחה כל ז' לחג המצות מנלן כיון דמהקישא מעצרת נפקא לן נימא מה החם אינו נוהג שמחה אלא חד יומא ותו לא הכא נמי נימא הכי.

ועל חירוף הראשון קשה לי דאי מגידה שיהו דט"ז ש"ז נפקא לן לשמחה אי מה להלן נוהג כל ח' אף חג המצות נוהג כל ח' ואמאי אינו נוהג אלא ז' והא נמי ליכא למימר דכיון דילפינן לקמן בפרק ב' (דף ז ע"א) דהוקשא דחג השבועות לחג המצות דיש לעצרת תשלומין כל ז' כפשת הכי נמי נקיש איפכא פסח לעצרת לשמחה הוא קיימא לן אין הוקש למחצה. הא ליתא דאם כן אכתי שמחה כל ז' לחג המצות מנלן כיון דמהקישא מעצרת נפקא לן נימא מה החם אינו נוהג שמחה אלא חד יומא ותו לא הכא נמי נימא הכי.

ועל חירוף הראשון קשה לי דאי מגידה שיהו דט"ז ש"ז נפקא לן לשמחה אי מה להלן נוהג כל ח' אף חג המצות נוהג כל ח' ואמאי אינו נוהג אלא ז' והא נמי ליכא למימר דכיון דילפינן לקמן בפרק ב' (דף ז ע"א) דהוקשא דחג השבועות לחג המצות דיש לעצרת תשלומין כל ז' כפשת הכי נמי נקיש איפכא פסח לעצרת לשמחה הוא קיימא לן אין הוקש למחצה. הא ליתא דאם כן אכתי שמחה כל ז' לחג המצות מנלן כיון דמהקישא מעצרת נפקא לן נימא מה החם אינו נוהג שמחה אלא חד יומא ותו לא הכא נמי נימא הכי.

ועל חירוף הראשון קשה לי דאי מגידה שיהו דט"ז ש"ז נפקא לן לשמחה אי מה להלן נוהג כל ח' אף חג המצות נוהג כל ח' ואמאי אינו נוהג אלא ז' והא נמי ליכא למימר דכיון דילפינן לקמן בפרק ב' (דף ז ע"א) דהוקשא דחג השבועות לחג המצות דיש לעצרת תשלומין כל ז' כפשת הכי נמי נקיש איפכא פסח לעצרת לשמחה הוא קיימא לן אין הוקש למחצה. הא ליתא דאם כן אכתי שמחה כל ז' לחג המצות מנלן כיון דמהקישא מעצרת נפקא לן נימא מה החם אינו נוהג שמחה אלא חד יומא ותו לא הכא נמי נימא הכי.

ועל חירוף הראשון קשה לי דאי מגידה שיהו דט"ז ש"ז נפקא לן לשמחה אי מה להלן נוהג כל ח' אף חג המצות נוהג כל ח' ואמאי אינו נוהג אלא ז' והא נמי ליכא למימר דכיון דילפינן לקמן בפרק ב' (דף ז ע"א) דהוקשא דחג השבועות לחג המצות דיש לעצרת תשלומין כל ז' כפשת הכי נמי נקיש איפכא פסח לעצרת לשמחה הוא קיימא לן אין הוקש למחצה. הא ליתא דאם כן אכתי שמחה כל ז' לחג המצות מנלן כיון דמהקישא מעצרת נפקא לן נימא מה החם אינו נוהג שמחה אלא חד יומא ותו לא הכא נמי נימא הכי.

ועל חירוף הראשון קשה לי דאי מגידה שיהו דט"ז ש"ז נפקא לן לשמחה אי מה להלן נוהג כל ח' אף חג המצות נוהג כל ח' ואמאי אינו נוהג אלא ז' והא נמי ליכא למימר דכיון דילפינן לקמן בפרק ב' (דף ז ע"א) דהוקשא דחג השבועות לחג המצות דיש לעצרת תשלומין כל ז' כפשת הכי נמי נקיש איפכא פסח לעצרת לשמחה הוא קיימא לן אין הוקש למחצה. הא ליתא דאם כן אכתי שמחה כל ז' לחג המצות מנלן כיון דמהקישא מעצרת נפקא לן נימא מה החם אינו נוהג שמחה אלא חד יומא ותו לא הכא נמי נימא הכי.

קרב "בבמת יהודי" היה מבואר בדברי רש"י ולפי הקמת המלכות לא היה להם בבמת ציבור רק בבמת יהודי. רש"י להוכיח כיצד הטי"א הוראות שעה היהיה, דהרי לרש"י אין בבמת ציבור לא קיבו לצבור רק חובות ומוספין שוין עולות וכו' אבל שלמי ציבור שעה בבש עצרת לא קיבום בבמות ציבור לר"ש אעפ"י ששלמים באים בנדב מ"מ אע"פ והמס' לשלמי ציבור שהם קרשי קרשים ושלמי נדבה הם קרשים קלים במבואר בנבחים (דף ק"ה) ובדש"י ובתוס' ד"ה ותתנוג. ולדברי יקשה דגם אם נאמר דבמת מיני בבמת ציבור היה, מ"מ אין הקריבו שם שלמי צבור, וע"כ צ"ל הוראות שעה היהיה. (מקורש מלך סימן בן)

(זה צבי)

ר"ה שבטו של לוי כ"ו, אבל אם חזר בו ואח"כ הפרש שפיר וכו' ישראל הא שבו כ"ו. ג"כ בח"כ וילקוט פ' אחרי תני ר' ישמעאל כי הוכחו שחוט ומקבל ואעפ"י שבעלים יושבין כל היום ומחשבין כ"ו פנחס כ"ו לפי שהיו ישראל לוחטים אחרי אלילים והיו מביאין קרבנותיהם לשעירים ואין שעירים אלא שרים כ"ו ע"כ. ה"ו שהיו נשדדים לעברת וזהו אחר שנראה כאלו שמו, לכן לא הותר להם אין שדושת קרבנותיהם כששדדו בור ועל כן הצרכים הותרו שיהיה גם השחיטה של הקרבנות על ידי בהן:

(אמרי ברוך)

ר"ה ושמה. מה שהביא בשם הראים הנמא לן שמהו בנת המצות מושחתו בתוך כל מקום שיש תענה יש שמהו.

קשה לי אם כן מאי פירך השי"ס לקמן (דף ח ע"א) וכן איש האי בחנוך מאי עבר ליה הא מבניא ליה לכדאמרן וצ"ע. מהרב מהרש"ש:

(קונטרס אחרון)

בא"י. אם כן ביון דבנת דהמנא שמהו בנת השבועות ל"ל למיורד לטריכת בני תר המצות כ"ו.

(אמרי ברוך)

בא"י. צ"ע ה"ו הן ושמחת בחנוך כתיב בני תג הסוכות וגבי תג השבועות כתיב ושמחת סתמא אי"כ אי לא הוה כתיב ושמחת בחנוך בני תג הסוכות לא ידעוין בלל שמחת תג המצות:

(קונטרס אחרון)

בא"י. כונו לאו היקשא נפרש דרא"ס כ"ו. ג"כ מפרש שם כונו"א בתוס' יע"ש מה שכתבו בשם ר' אלחנן שמא כספרי דמצות הוא דרשיון לה וכתב חכמת וכו'.

(אמרי ברוך)

באבני מילואים ר"ה יש בשמחה מה שאין בשתיין כ"ו, ואי תמה דהא ודאי היה חוספא משבשחא הוא רמה שי"ך וכו'.

ג"כ. יש לימר דאך דהייבום לאכל כל יום משלמי שמחה יכל לאת שלמי שמחה של חבירו (וע"ז ח"ס פסחים דף צ"ב ע"ב ר"ה שנתן וכו') וגם נוסף על כל איש לקריב ע"כ קרבן אחר משלם לשלמי שמחה וזהו לו השלמות כל היום, וע"ז לישן הוסיף בקידשין דף ל"ד ע"ב ר"ה אשה כלה ובלשון תוס' פ"א מהלכות תגיגה ד"ן א' (גם מדברי רש"י ע"כ כצ"ח דף י"ט ע"ב ר"ה מביא ארס וכו' וזהו בשר). רצ"ע בירושלמי כן תנא יש בראיה כ"ו ובשמהו מה שאין כן בשנייה שהשמה נהגת בין כרובי שזוא משלו ובין כרובי שזוא משל אחרים וכו' נראה מה דאך קרבן אחר אין צריך להביא ודי שישאל דף י"ח ר"ה ורבינו. אמנם מדברי הרמב"ם במגן המצות עשה נ"ד וחינוך מצוה תנ"א נראה שיש חיוב קרבן שלמי שמחה ע"כ. אבל מ"ש הרמב"ם בפ"י דף י"ד נראה כרובי המחבר, עכ"ז לא נשמע מדברי הרמב"ם שיהיה חיוב שלמי שמחה בכל בכל ימות היום, ומשנה דהלל רשמה שמה אפשר לפרש על שאר שמחות, אבל באכילת משלמי שמחה יצא כפעם א' באחד מימי יד"ט, והיה מושב בזה שפירש רש"י בכמה מקומות וא"כ כתיב ופנית בבכי שפירש רש"י בחול המועד ואז צריך להיות כדו"שלים כל החג ששם שלמי שמחה, ואי שפיר וגם התוספתא הו"ל ומצות אכילת בשר משלמי שמחה יש לה תשלומין כל שבעה.

אמנם מסיגא רפסות דף ע"א מתיב דבא הולל והשמה כ"ו נראה שקאי אשלמי שמחה ומה שמעני דב פפא שם משמחו בכסות נקיה אינו אלא בשתל יום א' בשבת דאי אפשר בשלמי שמחה.

אמנם לכאורה דבר זה תלוי בפלוגתא והוא בירושלמי כן פרק א' ר"ב"ל אמר ושמחת אמילו מקולין אמר ר' אלעזר נאמר כאן שמחת ואמר להלן שמחה מה שמחת האמונה להלן שלמים וא"כ כאן שלמים ע"כ. ובראי לכאן למיר דר"כ"ו סוכר דלא צריך כלל שלמי שמחה דהא בעצרת כתיב כהרי"א בקרא (בפ' ראש) ושמחת לפני ר' אלוקין וגי' במקום אשר יבחר ר' אלוקין לישן שמו שם הוינו בקרבנות ועל כרחק צריך לומר דר"כ"ל ר' אלעזר שם פליגי דק על שמחת וכו' בני תג הסוכות שקאי אבל שבעת ימי היום, ור' אלעזר לשיטתו שוכרי כסותים דבעינן וכתבה בשבת שמחה וילין מבדש דהו עיבל, ויש לי אריכות בזה ליישב כמה קושיות הוסי' בסוגיא רפסות ג"ל.

וזה לשון הרמב"ם בהקדמת פירוש משניות סדר קרשים, והחלק ה"ו שימחייב בקרבן בהגיגי זמן ידוע אחר חנוך הוא ג' ימים שכל אחד ואחד מן ישראל חייב ברגל קרבן עולה כ"ו קרבן שלמים והוא הנקרא תגיגה, וקרבן שלמים שנים מלבד תגיגה והוא הנקרא שלמי ושמחה ש"ה חזן חובל ר"ל והוא התגיגה והשמחה עכ"ל לשון זה מורה באשמת דברי, וע"ז במדש"א ב"ד י"ו שמקשה מתוספתא זו לפי פירוש הג"ל סה"ג עם קושיותיו:

(אמרי ברוך)

ז ע"א ר"ה אלו דברים, ואי תמה ק"א למה לי ובי אם כן בבורם ק"א למעשה למה לי כ"ו. לא הכוונה, דהא גם בני כבורים כפירוש כי תבוא כתיב ולקחת מראשית כל פרי הארמה, וכתיב רש"י בחומש מראשית ולא כל ראשית, וא"כ אי לא דרכי ק"א ראשית כל הא דבעי שיהיה נכרים כמו אצל הלה אף בפי משפטים כתיב ראשית כבורי וכו', מ"מ מהא ק"א כפי כי תבוא והו אמנא דבעי שיהיה נכרין:

(אחל וד)

בא"י. צ"ע הא בני כבורים נמי כתיב מראשית וכתב ולקחת מראשית כל פרי הארמה אם כן שפיר אצטריך ק"א לכבורי כל דלא נימא רבעי שיהיה נכרים אן לכאורה יהו אפשר לומר דהו מראשית מבעיא לוא דתן אין מביאין כבורים אלא משבעת המינין הוא גשבתיה כתיב אן ישראל, אן רש"י בפסחים דף ג' ע"ב ר"ה וכתבי' כתיב דהא תפאק לא דאין מביאין כבורים אלא משבעת המינים הוא מוכתיב אצ"ל אן אן לגידיה שוה ראון חטה ושעורה מה להלן בשבת

אין ישראל וכו' נמי בשבת אן ישראל, אם כן עדין אפשר לומר דהיא מראשית אחת לשיהיה נכרין קמ"ל כבורי כל דעושה אום כל שיהו כבורים, אלא הוסיגא בכמות שם קשה קצת כיון דמסקנין לה לגידיה שוה אום כן היא מראשית למה לי, ומצאנו לבלל ב"ד ב"ד כבורים משנה ד' דפרש דכתיב כבורי כל מראשית כל וכו' דהוצי"ב יפה כיון דכתיב לא ידעוין ק"א ודחוקא וכו' מביא הירושלמי אלא דהירושלמי כיון לתקן קראי דכתיב בפרשת קרבן כבורי כל אשר באצ"ל וכו' תבוא כתיב מראשית כל דה לצדי הוד למנותה כהנה לכן שניה הוצי"ב מלשון הירושלמי שמביא הוסי"ט, ואי נימא דמה דכתיב נמי מראשית כמשמעת הסוגיא הו"ל היינו אחר שפיר ולא קשיא מיד על דבעי דהא דכתיב אום כן אחר שפיר ולא קשיא מיד על דבעי דהא דכתיב מראשית מבעיא ליה לוא דאין מביאין כבורים אלא משבעת המינים, שוב דאית להוסי"ט שהושיב בזה בהשמטות שבסוף מ"פ מהותה ונתקן ליישב יע"ש:

שם ר"ה וטור נראה לי ומראשית מבעיא ליה שאין חייב בכבורים כי אם גריד אחר, דאיתו לרוב כל שנות חייב שפ"י דברי ר"ת דאורייתא שמביא ראש"י ראי לא הוי כתיב מראשית ליה לאין מביאין כבורים אלא ל"ל כל הוי מינים חייב לכה"כ בכבורים אבל אם אין לו כל הוי מינין אינו חייב בכבורים משום דכתיב כל פרי הארמה אשר תביא מאצ"ל וגמדין און און לגידיה שיהו דהא ד' מינין הוה אמנא דבעינן כל הוי מינין להכי כתיב רחמנא מראשית שאפילו אם אין לו אלא מקצת מ"ז המינין חייב בכבורים, וביירושלמי פרק קמא דבורים (הלכה ג) גרסין אלו נאמר ראשית כל פרי הארמה הוה אמנא כל הוברים חייב תלמוד לומר מראשית ואי מראשית הוה אמנא חטים ושעורים בלבד תלמוד לומר פרי אצטריך רבה נאמר כאן אצ"ל ונאמר להלן און מה להלן מינים אן כאן ד' מינים, נראה לי דהכי פירדשו דהא על כרחן אצטריך למיכתב ראשית כל פרי לוא דעושה אום כל שוהו כבורים וא"כ אי כתיב ראשית כל פרי לא הוי דרשין לוא דעושה כל שוהו כבורים אלא הוה אמנא כפשוטו לכל הדברים חייב בכבורים ומפיק לה מגידיה שוה דאין להכי כתיב מראשית ראון חייב בכבורים כי אם מקצת, וכיון דאין חייב בכבורים אלא מקצת פירוה שפיר ירעין מגידיה שוה דאצ"ל ד"י מינין חייב בכבורים אלא דהוה אמנא מקצת ד' מינין הוה חטה ושעורה קמ"ל פרי אומותן לכותב כל ד' מינין והשוא שמוענן מראשית כל לוא דעושה אום כל שוהו כבורים כ"ל:

(קונטרס אחרון)

אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה, פי' שאם הייתי כראי שימציא הקב"ה כביכול עצמו בקרבנו לא הייתי צריך ליסורי הרעות האלה לעורר אותי ע"י יסורין, שהרי יותר הייתי מתעורר ע"י שימציא כבודו לנו. ולכן אומר עבד שרבו ממציא עצמו לפניו שישבו ואינו שכ כלום תקנה יש לו, ועל דא וראי קא בכינא בכי תמוריס, דכתיב [ישעיה נ"ה, ו'] דרשו ה' בהמצאו, שאין איש שם על לב לשוב בתשובה.

7 < דף ו' ע"ב תוס' ד"ה יש בשמחה וכו', ובתוספתא גריסין שהשמחה יש לה תשלומין כל שבעה ולא בשתייהן ושמצתא שלנו דלא גריס ליה סבירא ליה דגם באידך יש להן תשלומין. ודברים הללו מרפסן איגרון ושלשה תמיהות יש הכא. חרא, דאיך שייך ששמחה יש להן תשלומין והא בכל יומא חיובא היא, ובהריא שנינו [סוכה מ"ב ע"ב] ההלל והשמחה שמונה. ועור, מה שכתבו התוס' דטוגיא שלנו סבירא דגם באיך יש תשלומין, ואני תמה ואטו יש מי שחולק ואמר אין לה תשלומין ומשנה שלימה שנינו לקמן (דף ט' ע"א) מי שלא חג ביו"ט הראשון חוגג והולך כל החג, ומקרא מלא הוא [ויקרא כ"ג, מ"א] ותגוהם שבעת ימים, ועוד בה שלישיה, ואטו מה שיש לה תשלומין חומרא היא הלא קולא היא ואיך חשבה התוספתא לחומרא.

ועל התמיה הדאשונה היה מקום לומר עפ"י מה שבארנו דברי הרמב"ם בריש הלכות חגיגה [פ"א ה"א] שכתב והשמחה האמורה ברגלים היא שיקריב שלמים יתר על שלמי חגיגה והם הנקראים שלמי שמחה. שכונתו שאף שיוצאים בשמחה בכל מיני בשר הקרבנות והכהנים בחטאת ואשם אע"פ שלא הקריבום לשם שלמי שמחה, מכל מקום עכ"פ פעם אחת מחוייב להקריב לשם שלמי שמחה, אפילו בנדדים ונדבות יוצא, אבל עכ"פ מחוייב להקריבם לשם שלמי שמחה, וזה החיוב הוא רק פעם אחת באחד מימי החג, ושאר ימי החג אף שודאי חייב לאכול בו קודש ולשמוח בבשר מ"מ אינו צריך להקריבו לשם שלמי שמחה. ולכן כתב הרמב"ם שיקריב שלמים יתר על שלמי חגיגה. והדבר תמוה וכי שלמי חגיגה גרועים מנדרים ונדבות ומבשר בכור וחסאת ואשם שיוצא בהם ידי שמחה. אלא ודאי אף שיוצא בהם ידי שמחה מ"מ מחוייב עכ"פ פעם אחת בכל ימי החג שיקריב שלמים לשם שלמי שמחה. וכיון שכן שפיר שייך לומר שיש לזה תשלומין כל ימי החג. אבל השני תמיהות האחרות הם תמיהות גדולות. ועיינתי בהתוספתא עצמה [פ"א ה"ה] והגירסא שלפנינו בתוספתא היא כך, שהשמחה נוהגת כל שבעה, יעויין שם.

והכל נכון, שזה ודאי חומר הוא שצריך לקיים מצוה זו כל שבעה, והיינו בחג המצות, אבל בסוכות היא כל שמונה כמו ששנינו במשנה [סוכה מ"ב ע"ב] ההלל והשמחה שמונה. והנה כאן בגמרא לא חשיב מעלה זו לשמחה נגד שתייהן שהשמחה נוהגת כל שבעה, נלע"ד דהתוספתא מיירי באכילת בשר שלמים לשמחה שזה באמת נוהגת בכל הרגל, ולא דוקא בשר שלמים דה"ה בשר של שאר קרבנות. אבל סוגית הגמרא בהבאת קרבן לשם שלמי שמחה, ובהא באמת אינו צריך אלא פעם אחת כמו חגיגה. וכיון שהוכחנו שהגמרא מיירי בקרבן שלמי שמחה וקאמר כאן שנוהגת באנשים ונשים, מוכח כדברי הרמב"ם בפ"א מהלכות חגיגה, ודלא כהראב"ד. ועייין בלחם משנה שם.

דף ז' ע"א תוס' ד"ה ר' יוחנן אמר, משמע דבעי למימר דמתניתין מיירי אף במועד הלכך לא מצי לאוקמי בראיית קרבן דאז לא מחייב כלל להביא אבל בראיית פנים מחייב בחדא זימנא ומשם והלאה אין לו שיעור. הנה לפי זה יוקשה מי רוחקם למימר דר"ל סבר דכל אימת ראתי צריך לאתויי וממילא איתיביה יראה מה אני בחנם, נימא רר"ל סבר דבשאר הימים כשם שחייב לאתחזווי בכל יום פעם א' ומשם והלאה אין לו שיעור, הכי נמי מחייב בכל יום פעם אחת להביא קרבן ומשם והלאה אין לו שיעור, ושפיר קאמר ראיית פנים בקרבן, ויראה יראה בחנם היינו בפעם שני שיכול לבוא בתנא.

ואומר דזה אי אפשר שיהיה חיוב קבוע בשאר הימים בכל יום להביא קרבן, שהרי חגיגה אינו יכול להביא רק יום א', ובשאר הימים לדעת רש"י עובר בכל תוסף, ולדעת ר"ח עכ"פ זה מוסכם דחיוב ליכא בשאר יומי, ועיי' (דף ח' ע"ב) תוס' ד"ה חחר ומקריב. ואם היה בראיית חיוב בכל יומי א"כ כבר ריבתה התורה בראייה יותר מבחגיגה. והנה ב"ה וב"ש נחלקו [לעיל ב' ע"א] אם ראייה מעה כסף וחגיגה ב' כסף או להיפך, וטעמיה דב"ש דיליף מעצרת שריבה בעולות יותר משלמים, וטעמיה דב"ה דיליף מנשיאים שריבה בשלמים יותר מבעולות, וב"ש יחיד טעמא דיליף דורות מחדות, וב"ה יחיד טעמא דיליף יחיד מיחיד. אבל אם מצינו בראייה עצמה שריבה יותר מבעולות, ודאי תמוה על ב"ה, ולכן לא מצי ר"ל לומר כנ"ל.

אמנם כל הטעמים דלעיל (דף ו' ע"ב) לב"ש ולב"ה הוא לר' אושעיא דשיעור זה מדרבנן, אבל אם שיעור זה מן התורה אין צריך טעם, שהרי לא מצינו שיעור זה בכתובות ר"ל שהוא הלכה למשה מסיני ונחלקו כיצד נאמר ההלכה. וא"כ מה צורך טעם לדבר שהוא הלכה למשה מסיני. ותדע דאטו יש שום טעם בנשיאים עצמו שריבה בשלמים יותר, או בעצרת עצמו שריבה בעולות יותר. ומעתה אנו עומדים על דברי התוס' שכתבו ומ"מ צריך לומר דס"ל כדבי יוחנן, כד שלא היה שיעור כלל. ואחר כל מה שנדחק המהרש"א בדבריהם כתב שכתבו כן לפי מה שכתבו בסוף הדיבור דאם נבוא להשוותם יחד וכו', ע"ש. והדבר תמוה דמי הכריחם עתה לומר כן בהחלט, והרי בסוף הדיבור לא החליטו רק כתבו דאם נבוא להשוותם וכו', ולפי מה שכתבתי נחא, דעל כרחך צריך לומר כן, דא"כ מי הכריחו לומר לר"ל דכל אימת דאתי צריך לאתויי וכו"ל.

אלא לפי זה על כרחך עתה בלישנא קמא לר"ל אין שום חיוב בשאר יומין לאתחזווי כלל, שאם היה חיוב לאתחזווי היה חיוב להביא קרבן בכל יום, וזה אי אפשר דא"כ הרי ריבה בעולות יותר וכו"ל, וא"כ נימא דר"ל ג"כ סובר דאין צריך לאתויי כלל, אלא שגם הראייה אינה חיובית כלל בשאר יומי, וא"כ בלא"ה אי אפשר לאוקמי בשאר יומי, דמה שאין שום חיוב לא שייך למימר שאין לו שיעור וכמו שכתבו התוס' לר"י. ועל כרחך מתני' ביום הראשון מיירי, וממילא - חזק ראיית פניו בקרבן, דגם על הקרבן שייך אין לו שיעור. ועוד דמפרש במחלוקת שהרי פליגי בתרתי דלר' יוחנן בכל יום חיוב להתראות ולריש לקיש אין חיוב רק בראשון, ופליגי עוד אם אתי ולא אייתי לר' יוחנן רשאי ולריש לקיש אם אתי מחוייב להביא קרבן, ואם היה מוקי בכו שכתבתי לא היה מפיש בפלוגתא.

בלא זה הייתי רק על יו שאין לו שיעור בהמות שרצה ב אבל בראשון כמו הפריש עשר בו בכלהו יומי, ואז שנשאר לו מיום

ונראה דבשלמא חיובית, שייך שפיר הרא הראייה ובין על בא ומתחזי שאז הוה סבר ר"ל דא קאי אשאר יומי אלא דלאידך לי קרבן בשא ר' יוחנן בלשון כי תוסף, אבל אם ל דהיכא דלא אייתי חיוב, וא"כ על כו ביום ראשו והנה הרמב"ם ראייה הו

דלא גריס בגמרא במכילתא יכול אפ היינו אפילו עופות זבחים היינו בהמו קשה לרמב"ם לל דבשאר יומין אין מצי לאוקמי בשא פנים בקרבן, ולמה דפליגי גם אם אתי לעיל. אלא ודאי ז פעם א' כמו לר' יו הרי ריבה בעולות לעיל. אלא ודאי שריבה בצד א' יו אבל בצד א' ריבה

הרמב"ם פסק] בכל וניחא ליה דרמב" לענין שיעור מעה ו הלחם משנה א"כ ושתי הוא מדרבנן דאף דהלכה כר' י אוש עוד הקשה הלחם ואין לו שי שיעור מעה כסף ו מבית רעך. ונלע"ד א"כ גם לחגיגה אין

ואם אירע שכוזר ואלו למחר בדין שיהי יולא זה משום שמחה, ושבו קשב מאי לשון לפיכך שכתב הרמב"ם.

גם יש להוכיח ששיטת הרמב"ם אליבא דבן תימא שהיא חובה וכמו שכתב הרמב"ם ודלא כהכ"מ, דהנה בפסחים שם נשי הגמ' אליבא דבן תימא אי נאכלת ללי ופשיט מהא שאומרת המשנה שאומר והלילה הזה כולו ללי ואר"ה זו דברי בן תימא, והרמב"ם פוסק דלא כבן תימא בפ"י מהל' קרבן פסח כ"ג, ובפ"ה מהל' חמץ ומלאה כ"ז כתב שאומר והלילה הזה כולו ללי ועמד בזה הלח"מ שם, והפשוט שהרמב"ם סובר דמה שאומרת המשנה שאומר והלילה הזה כולו ללי הוא רק על מה שמחוייב לאכול באותה הלילה, אבל מה שאינו מחוייב לאכול באותה הלילה, אף שאוכל לא פ"י אומר והלילה הזה כולו ללי, ומשום כך חגיגה י"ד שהיא חובה לבן תימא ולהתנא דהברייתא שם בדפ"ה דיליף שחגיגה י"ד נאכלת לשני ימים וליה אחד מהקרא דלא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון, וסובר שהיא חובה כמפורש בחו"מ שם בדפ"ה ובחגיגה ב"ד פ"ה ע"ה, שפיר אומר ר"ה שמה שאומר והלילה הזה כולו ללי הוא רק לבן תימא וסובר שחגיגה י"ד היא חובה ואוכלת ללי דוקא כפסח אבל להתנא דהברייתא ה"ל אין לו לומר והלילה הזה כולו ללי דהא איכה חגיגה י"ד שהיא חובה ואינה נאכלת ללי, משא"כ להתנא דהמשנה הסובר שהיא רשות ואינה באה בשבח ובטומאה כמפורש שם בגמ' וכמו שפוסק בן הרמב"ם, פשיטא דיכול לומר והלילה הזה כולו ללי, דכל מה שמחוייב לאכול באותה הלילה, ושבו קרבן הפסח אוכל דוקא ללי, ובחגיגה אין חיוב כלל, ומיושב מה שכתב הרמב"ם דלא רבי סתם בדם"ע בהמשנה דלא כבן תימא, ובדקט"ז סתם בהמשנה שאומר והלילה הזה כולו ללי שזכו כבן תימא, ולהבדיל מיושב שאי היא רשות שפיר אומר כולו ללי היינו מה שמחוייב לאכול באותה הלילה, ורק ר"ה אומר לאפוקי שאליבא דהברייתא הסוברת שהיא חובה ואינה נאכלת ללי, אין יכול לומר כן, ורק לבן תימא יכול לומר כן, גם מיושב מה שכתב דקט"ז לא אומר ר"ה זה, ורק כאן מביא הגמ' שר"ה אומר, והתוס' שם עמדו הלא מקומו הוא בדקט"ז ולמה לא אומר כן על המשנה, ולפי מה שנחבאר בחמת המשנה הוא אף שלא כבן תימא, ורק ר"ה צעמא אומר שלבן תימא שפיר אומר ולהתנא דהברייתא אין יכול לומר כן וא"כ מוכח שלבן תימא ולהתנא דהברייתא היא חובה וגם הרמב"ם מורה להראב"ד בזה (אלא שצ"ע למ"ד שהיא חובה, אי עיקר מצות אכילה שלה עם הפסח בליל פ"י, ורק שאם הוחזר מותר לאכול לשני ימים וליה כדיליף מהקרא דלא ילין, או שאין בכלל עיקר מצות אכילה בליל פ"י, אלא כמו כל הנאכלין לשני ימים וליה אחד, ואם תימא כן ליתא לדברינו).

ד ואשר יראה ביום זה דעה הרמב"ם דהנה בפ"ה מהל' חגיגה

ה"ה כ' והשמחה האמורה ברגלים הוא שיקריב שלמים יחד על שלמי חגיגה ואלו הם הנקראים שלמי שמחה חגיגה שנאמר וזבחת שלמים ואכלת שם ושמתה לפני ה', כרי מפורש כתב שהמצוה היא לזכות שלמים, וכן כתב בספר המצוות מצות עשה י"ד היא שליוונו לשמוח ברגלים וכו' אמרו יתעלה ושמתה בחגיגה, וענין הראשון ברמז אלנו צ"ווי זה הוא שנקריב קרבן שלמים על כל פנים, ואלו השלמים נוספים על שלמי חגיגה והם הנקראים חתומים שלמי שמחה ומהקראת שלמים אלו יאמרו גוים חייבות בשמחה, וכבר באה בכתוב חזחה שלמים, ובכלל אמרו ושמתה בחגך עה שאמרו ג"כ לשמוח עם צמיני שמחה ומחל לאכול בשר ולשתות לקטנים ולגוים וכו', כרי שכלל הכתוב חזחה שלמים האמור בהר גריזים נלמדו גם על הרגלים שכתבו בכו ושמתה שמחוייב להקריב קרבנות שלמים, אלא שעוד נכלל במצוה זו לשמוח בכל מיני שמחה, ובבשר קדשים לאכול בשר קדשים חב ג"כ נלמד מהשמחה האמורה אלל הר גריזים, שהשמחה היא באכילה בשר קדשים, וזה יולא אף בבשר חטאת ואשם וזכור ובכל דברים של חובה, אבל מ"מ נריך לקיים עוד מצוה חזחה שלמים, וזהו מה שבפסחים דק"ע מביא הברייתא בפסוק חזחה שלמים, ובחגיגה ד"ה מביא קרא ושמתה בחגך והתוס' בפסחים עמדו פ"י, ולהבדיל מיושב שלמין החיוב בהבאת קרבנות שלמים בזמן המקדש מביא הברייתא הקרא חזחה שלמים, ובתירוש דחיוב אכילה בשר קדשים ביום עמדו בחגיגה שם, שזכו ענין של שמחה ברגל מביאה הברייתא הקרא ושמתה בחגך, וישוין בפ"י מהל' יר"ע כ"ז שכתב אר"י שהשמחה האמורה כאן היא קרבן שלמים כמו שאנו מצאין בהלכות חגיגה, יש בכלל אותה שמחה לשמוח הוא וזניו וזניו ציחו כל אחד כראוי לו ע"כ, ונראה מה שיש חיוב בהבאת קרבנות שלמי שמחה חוץ ממצות שמחה ברגל שיואל צו"ע והכתיוב בהטאת ואשם, אבל לענין החיוב קרבנות נריך לבפריש שלמים ואינו יולא בדברים שנחובה, וכמו כל דברים שנחובה שאינה באה אלא מן החולין, וכן נריבין לפרש בפשט דברי החו"מ בחגיגה ד"ז ע"כ שהקשו מדוע אין נוי"ק קריבין ביר"ע הא נפיק כהו"מ משום שלמי שמחה, וכתבו בשם הר"ה ובר"ה דלא אמר בפתוח דנפיק שלמי שמחה צו"ע אלא אם הקריבום לשם שמחה,

אבל

אכל אם הביאום לשם נטי' לא יאל רק משום הקדישם, ואינו מוצן אטו זכוונתו חלי מילחא, כוף כוף אכל מנשרן ולמה לא יולא זכן חוצה בשמחה, ושיין צבורי אכן שם שבעיר זכה, ונראה זביאור דברי היינו שלא נפקי צריי ידי חוצה הבאה קרבנות שמחה, אכל יולא זאכילה בשבץ מלות שמחה יריע ומשום כך אין נרי קריצין צירי, משום ששחיתותן היא לגזוב ולא לכס, שמשום חיונן הוא השחיטה, אף שאחייב יולא זכן משום שמחה יריע אף קריצין צירי, משאייב אם הקדישם לנרץ שלמי שמחה, עיקר שחיתותן משום נורץ יריע וקריצין צירי, ואם כי לשון החוס' אינו מדוקדק כ"כ אכל כך הוא ציאור דברייהם.

ובירושלמי פ"ק וחגיגה כ"ב איתא ריב"ל אמר ושמחה אפילו ממקולין ארי"ל נאמר כאן שמחה ונאמר להן שמחה, מה שמחה האמורה להן שלמים אף כאן שלמים וזכה ודאי אף ריב"ל סובר שדוקא בשר קדשים צעין, דמשום מפורשת היא בחגיגה שם ובצרייתא ע"ש, אלא שריב"ל סובר דאין חיוב זבבאה קרבנות כל עיקר, ואם יש לו מן המוצן בשר קדשים שפיר יאל, ורי"ל חולק וסובר שיש חיוב זבבאה קרבנות, אף שאוכל הוא בשר קדשים, ויולא זכן מלות אכילה ושמחה כרגל מ"מ בחיוב הוא לבייא קרבנות שלמים משעם חזנהת האמורה בשר גריזים, ואולי זכו זיאור דברי החוס' בחגיגה ד"ו ע"כ שביאור חוספתא יש בשמחה שאין בשחיבה, שהשמחה יש לה השלמות כל ד' ולא בשחיבה, ושמשחתא שלנו דלא גרים לי ס"ל דגם צאינך יש לכן השלמות עכ"ל והגרעק"א בחידושיה שם ובטורי אכן זאכני מלואים הקשה הא משנה מפורשת היא מי שלא חג צירי"ע הראשון של חג חוגג והולך כל הרגל וירי"ע האחרון של חג, ועוד מה שייך שהשמחה י"ל השלמות כל שבעה, הלא חיוב שמחה הוא בכל הרגל וכל יום ויום מימי החג מחוייב הוא בשמחה כדקתני בבבלי והשמחה שמוכה, וכן המניח זמורה חפי"ח עמד זכה, ואפשר שזכו הביאור לפי מה שכתבתי שיש חיוב קרבן שמחה און ממלאת שמחה רגל זאכילה בשר קדשים, חיוב זה של הבאה קרבן בפעם אחד זרגל יולא ולא לנרץ לגזוב בכל יום ויום, ואם פעם אחד הביא יאל, ושזו המלוא עליו רק לאכול בשר קדשים ואם אוכל מנשר העלאת ואשם ומטי' יאל, וגם חיוב זה של הבאה קרבן שמחה לא מצינו לו זמן קצוב זיוס הראשון כמו שהוא זר"א וחגיגה, שזמן הוא זיוס הראשון וזמן השלמות דראשון כדדריש בגמרא מקרא וחגותם אותו, אכל בחיוב קרבן שמחה לא מצינו קן, וממילא אם הביא זיוס אחד מימי הרגל, יאל משיקר החיוב ולא מדין השלמות, ואף למיד זמן השלמות זה לזה, מ"מ שמיני עגרת הוא ודאי השלמות דראשון כמו שביאר בעור אכן שם, משאייב בשמחה יאל משיקר החיוב לא מדין השלמות אף אם הביא בשמיני עגרת, חבו זיאור דברי החוספתא שהשמחה יש לה השלמות כל שבעה, היינו משיקר החיוב הוא זאכה יום מהם לבייא ולא בשחיבה, משיקר החיוב הוא זיוס הראשון וזמן רק השלמות לראשון, ע"ז כתבו ושמשחתא שלנו דלא גרים לי ס"ל דגם צאינך יש לכן השלמות, היינו שמיני מדין השלמות יש גם צאינך, ועיי"כ לא השיב לה מה שיש בשמחה שמשקר החיוב יולא כל שבעה, ולא בשחיבה שרק מדין השלמות הוא.

ומצתה זיאור דברי הרמב"ם שכתב לפיכך כך הוא, והכוונה לפינן ללאח ידי חוצה קרבנות שלמי שמחה, דלפינן ללאח זכו חיוב שמחה יריע לאכול בשר קדשים, אף אי כיז חגיגה י"ד חובה, היו יולאין זכו כמו שיואלין צריי וזבבאה ואשם וזבבאה, אכל לפינן ללאח ידי חוצה קרבנות שמחה, מדין הוא כמו כל קרבנות שכתבתי שאין יולאין בקרבנות

שכתובת ואינו זאכ אלא מן החולין, ועיי"כ כתב זיאורו שחגיגה י"ד היא רשות לפיכך און אדם יולא ידי חוצה חגיגה אלא יולא זכו חוצה שמחה, והיינו אם הפירש לשם חגיגה יריד והתבט שיואל זכו חוצה שמחה שפיר יאל, ולא היו כמו שאר נרי שאין יולאין זכו, כיון שבעת שהפירש פירש שיואל זכו חוצה קרבן שמחה, אכל אין יולא זכו חיוב חגיגה ע"ז אף שפירש שאלא זכו משום חגיגה, ועשם החילוק הוא, שחגיגה ד"כ יליף בגמי מקרא דמסת שאין חגיגה זאכ אלא מן החולין, וכל קרבנות שאין אלא מן החולין כתב הרמב"ם בפע"ז מה"ל משעם הקרבנות היי לפי שנאמר והקריב המקריב קרבנו עד שיבא משלו ולא יהי זכן זד לגזוב כלל, והחוס' בחגיגה שם עמדו למכ זריבין כאן ללמוד מקרא דמסת שאין זאכ אלא מן החולין ע"ש, ואולי משום זה מוסיק קרא דמסת אם פירש בשעם שהפירש משום חגיגה י"ד שאלא זכו משום חגיגה ע"ז ג"כ, שזכו נקרא שפיר קרבנו משלו, שזכו פירש זבחילת הקדיש, וחגיגה י"ד היא רשות ויכול להנות, מ"מ ממשע מקרא דמסת שאין זאכ אלא מן החולין, או בשכפירש חודה ופירש שאלא זכו משום חגיגה שאין יולא זכו משום חגיגה, כמו שכתב הרמב"ם כאן בכל"י"ד, כיון שכוונתו גם משום חודה אף שביא רשות, ורק חוצה החגיגה אין יולא מהקרא דמסת, אכל חוצה קרבן שמחה יולא שאין ע"ז ילפוחה מקרא דמסת, ורק הוא כמו שאר קרבנות שכתובת שאינו זאכ אלא מן החולין משום שבעין קרבנו משלו, וזאופין זה נחשב שפיר קרבנו משלו כיון שפירש צעידן הכפרשה שאלא זכו משום שמחה, אכל אי כי חובה לא כי שייך התנאה ולכן כתב הרמב"ם לפיכך. L

והראב"ד שמיני על הרמב"ם וכתב אינו יודע מאי לפיכך ואותה צרייתא זן חימא שונה אוחה דסבר חגיגה י"ד היא חובה זפסח, אכל לרבנן כיון דרשות היא יולא זכו אף משום חגיגה אם הכוונ עלי ללאח זכו ושחטב צירי עכ"ל נראה שכתבתו היא לא כמו שכתבתי שאלא זכו אי הכי חובה יולא זכו משום שמחה, דאייב למה כאריך אחייב וכתב שלרבנן אם הכוונ יולא זכו אף משום חגיגה, הלא לא מדובר כאן זאם התנה, אלא עיקר השגתו הוא, שדאי כוונה הרמב"ם כאן לפינן שיכי יולא זכו חוצה קרבנות שמחה, וזאופין שפירש והתנה שאלא זכו משום שמחה, ע"ז משיג הראב"ד שזאופין זה אף משום חגיגה יאל כיון שהתנה שאלא זכו משום חגיגה, ואולי הראב"ד לשיפתא מה שהשיג על הרמב"ם בכל"י"ד על מה שכתב זאומר הרי עלי חודה שאלא זכו משום חובתי לשם חגיגה חייב לבייא חודה ואינו יולא זכו ידי חגיגה שאין חגיגה זאכ אלא מן החולין, וכתב שם הראב"ד ח"ל אי"א בספרים שלנו לא גרסינן שאלא זכו, אלא ואלא זכו דלא כל כמיני ללאח זכו אי"ג דמפרש, אכל אמר שאלא זכו יכול להנות דאדעתא דכבי נדר עכ"ל הרי שהראב"ד סובר שאם אמר שאלא זכו יאל אף משום חגיגה, ומשום כך השיג גם על הרמב"ם זאם הפירש חגיגה י"ד ופירש שאלא זכו משום חגיגה, מאחר שלרבנן היא רשות, ויכול להנות ויולא זכו אף משום חגיגה, ואין לומר שכוונה הרמב"ם זאם אמר ואלא זכו, זכו אף משום שמחה לא יאל זכו דלאו כל כמיני כיון שהפירש משום חגיגה י"ד ועיי"כ בשלמה שאלא זכו, אי"כ אף משום חגיגה יאל, זוכי זיאור השגת הראב"ד, אכל הרמב"ם חזיל לשיפתא שסובר בכל"י"ד שאף זאמר שאלא זכו אין יולא זכו משום חגיגה וכמו שכתבתי לעיל מהקרא דמסת, ועיי"כ סובר שמשום קרבן שמחה שפיר יולא זכו.

7 ← המכתב הזה של מרן הגאון א"ש זצ"ל מוסב על מה שכתבתי בפ"ב מהל' תגיגה הי"ג, שהדפסתי בשנת תש"ג בחוברת "בגפת ישראל" שיצא לאור בירושלים. ואז קיבלתי ממנו מכתב זה, וחזרתי ממה שכתבתי בזה, ואח"כ הראיתי שגם הגאון ר' ברוך פרנקל זצ"ל בהגותו אמר בדרך על הסורי אבן בתגיגה ד"ה שכתב ג"כ בדעת הרמב"ם כמו שכתבתי ע"כ אני מדפיס עוד פעם את זה וגם את המכתב וירחו שמעתא.

לחדש ה"ט ושי"ח ז'א"כ.

מצות שמחה הוא רק אכילה בשר לפני השם, בין משלו בין משל אחרים, וזוה"ל כל ז', וזו היא מצות שמחה, אבל אין חיוב של הקרבה בשביל שמחה, ואילו היה צ"ל מצות בשמחה, היה הדבר מפורש ומפורסם במשנה ובגמ', ואם במשנה ובגמ' לא הוזכרה מצות הקרבה לנו מנין לנו, ובתורה כתוב שמחה ז' ימים וכוונ' שוה, והקרבה ז' ימים ליכא גם הקרבה יום אחד ליכא, והאן ישראל יולאין יד"ה כ"ר ובגמ' ושלמי שמחה באין אף מן המעשר, ובגמ' ר' ב"י שלש מצות נאעו כ"ר, וכי זולא הוא כל כך מצוה דאורייתא שיש בה חלקן של הלכות להטביר עליה בשחיטה, אילו היה כ"ר מצוה בהקרבה ואינה באה אלא מן החולין ואינו נוכח כל ז', כי אז היה צדיקו משנה חדשה, "שמחה כ"ל חייב להקריב וחייב לאכול מקריב יום אחד, ואוכל כל ז', זה שהוא מקריב אינה באה מן המעשר אלא שהוא אוכל יולא בגמ', בגמ' חייבת להקריב ואין חייבת לאכול, וכן בר"מ היה הדבר מבואר ב"ר יעקב, כדרך הראוי צביאור שרשי מצוה והלכותיה ודיניה, שאין טובנים צוה קימוץ ולא חיטון, [ויש צוה משום לא יוסף כמו שאין לומר בשר עוף דאורייתא] ומה שהזכירו שחיטה משום שאם אין לו חייב לשחוט, וכ"כ בהדיא ברש"י ר' ב"י ד"ה שמחה, ולדעת הר"א והר"י לריך לחשוב בשפת שחיטה לקיים בהם מצות שמחה, וכעין דס"ל לעולה דנפיקן זניחה בשפת שמחה כן י"ל דנפיקן זניחה לשם שמחה אבל אי"ל משלו.

ובר"מ נסב"מ מצוה י"ד שסיים ובכלל אמרו ושמחה בתוך מה שאמרו כ"ר ומזה לאכול בשר כ"ר היינו בשר חולין, ומדלא הזכיר בשר קדש ש"מ שזו ענין ראשון שזכיר.

ובן מבואר בר"מ ה' חגיגה שכתב בפ"א ה"א והשמחה באמורה ברנלים כ"ר ואם כונה בר"מ על מצוה החדשה כיוון הקרבה, והם הנקראים שלמי שמחה, [חייבת שמחה חגיגה נראה דע"ם כמבואר בלשון הר"מ נסב"מ] אי"ל לא הזכיר כאן מצוה אכילה בשר קדש כלל, ולמה השמיטו ולא עוד אלא שכתב בפ"ב כ"י יולאין ישראל יד"ה שלמי שמחה וכו' והיינו שלמי שמחה שהזכיר בפ"א, חז' מבואר שמורה זו היא לשמחה באכילה בשר לפני השם כמו שסיים בר"מ שם, ואין צוה ענין אחר.

דע' בר"מ דנרייתא פ"א ח' דילפא מקרא דלא ילון נמי סברה רשות שהרי בר"מ פסק בפ"י מהי ק"פ כ"ר כהאי נרייתא ופסק רשות, דס"ל שאין חובה להקריב אבל ענין קרבה מה"ה והרז"ה לדב' ינדב, כמו תודה וכיו"ב.

לא יתכן לפרש אפי' ממקולין על בשר קדש אלא הוא לשון שאלה נימא אפי' ממקולין ר"ל בשר חולין ומנין דנפיק בשר קדש, ובירר משמשים בלשון זה, וע"ז השיב ר"א דילפיק גז"ש מהר עיבל.

בשם שהעמיקו מחתימי התלמוד במיקרי הכלות כן בעמיקו בלשונם ובעריכת הדברים לפני הדורות הבאים אשר כן הוא מדת החכמה ומדת החכמים, ולא יתכן שיסחמו בדבר שאי אפשר להבין, וכשי"כ שיאמרו במחמור המורה אחרת מהמטות, ואם לפעמים מתפרשים דבריהם על ז' עמון הוא מטבע החכמה והוא מובן למעין, אבל לריך ליחבר מאד צוה שאם באנו להעמיס דבריהם רמזים יתר על המדה, לא נשאר צדיק כלום, ולכן לא יתכן לפרש זו דצ"ר בן תימ"א אלא בפשוטו משום שלדעתו, רואה הבן לפניו על השלחן שינוי של כוונ' זו, והוא שאלו ומשיבין לו שאין זה במקרה אלא יש לעולם מכוונ' והוא משקל של נרייתו ולונו במלחה וע"פ לואתו ית' לנו עושים, אבל אם הבן רואה לפניו שלוק ומבושל וז"ל אינו רואה שינוי.

החילוק בין זה"ל לזמן ביהמ"ק קיים המוזכר פסחים ק"ע הוא שבזמן המקדש דוקא בשר קדש ובזמ"ז שאר שמחה ואיירי בכל ז' ולא איירי במצוה החדשה, שאין יין כנגד הקרבה אלא כנגד אכילת קדשים, וכן דברי בר"מ בה' יו"ט כוונתו אכילת קרנות ולא הקרבה.

ובן לא יתכן לפרש וחיטוק דהא איחא בשמחה, ולדבריו דר"י, אלא כמו שמתפרש בכל הש"ס לדבריו ולו לא ס"ל והחידוש צוה יולא מגדרי לשון חכמים מרפ"א.

ובן לא יתכן לדחות סוגיא בדוכתה דלמך דר"ע סבר לא זריקת בכלל שפיכה ולא שפיכה בכלל זריקה, שאין זה רק אי יסבור חובה, ובאמת אף למיד רשות ענינה מה"ה וכמשי"כ לעיל ושפיר הו"א עפ"ה.

אין חגיגה י"ד אלא שלמים וצ"ה ממשות מעשר אבל אין מצוה כלל בצבור ומעשר בהמה וכשי"כ חטאת ואשם שהיא שלמים דוקא.

אם כי אין דרכי לבוא במו"מ עם החכמים, אבל משכתרי"ב שליטי"א שהאמת אכ"ב ל"י מאד דנתי צוה לפניהם למען הגדיל תורה.

אחרים של א"ש

הרספה, כ' רש"י חגיגה ר' ב' ד"ה משלי"כ בשחיכה, דגשים פטורות משום מי"ע שה"ג, וע"י חר' ב' ב' ד"ה שומע, והפטורין מרא"י חייבין בחגיגה, ולא מליטו לימוד חגיגה מרא"י לפטור מחגיגה אותן הפטורין מרא"י.

מאד מסתבר לאחר ששמעו מעתניאל חזרו דאלו הם ההלכות שקבלו ממשע ונשחכחו מהם, דאי נימא דלא חזרו אי"כ מנין ידעו דלפולו של עתניאל החזיר להם את מה שנשחכח מהם, ואולי לפול זה העלה דין והלכה זו, אך אין זה מה שנשחכח, וזה עדיין שכות.

ולפי"ז יש עמ"ש"כ בחדושי הרי"ם הלוי דהדברים שהחזירם עתניאל מפולו יכול צ"ד אחר לחלוק ע"ז, והרי כיון שפי"ו לפולו חזרו דאלו הם ההלכות שקבלו אי"כ הי"ז ככל שאר ההלכות המקובלות למשה מסיני דלא נשחכחו מעולם דאי"א לשום צ"ד צעולם לבעולם.

ובן יש להטיר לפי"ז הדרא קושית השואל לדוכתא מה שאלו ישראל לשמאל על ההלכות הללו הרי כבר החזירם עתניאל מפולו, וכת"ר שליט"א הירץ צעוטו"ד דרעו שיחזרו להם עיקר ההלכה כפי שנאמרה למשה בסיני ולא יוכל צ"ד אחר לבעול. והרי כיון ששוב חזרו שאלו הם ההלכות אי"כ יש להם ע"ז את הקבלה מסיני, ומה הוצרכו לשאול משמאל. עד כאן דברי ידי"א הרה"ג הג"ל שליט"א.

סימן כ

76 בגדר מצות שמחה ברגלים

חגיגה ז' ב' במשנה: "... ישראל יוצאין ידי חובתן בנדרים ונדבות ובמעשר בהמה, והבהנים בהמאות ואשמות ובבכור ובחזה ושוק, אבל לא בעופות ולא במנחות".

וברש"י: "ישראל יוצאין ידי חובתן — משום שמחה, ככל ענין שיש להן בשר לשובע, ואין זקוקין לזבוח שלמים לשם כך ... והבהנים — שבאו להן המאות ברנל, המאות ואשמות שהיו עולי רגלים מחוייבין, ויש להן בשר לשובע, יוצאין בהן משום שמחה, ואין צדיכין להביא שלמים לשם שמחה אלא בזמן שאין להן בשר לשובע".

ובגמרא ח' א': "ת"ר ושמחת בחגך — לרבות כל מיני שמחות לשמחה, מכאן אמרו חכמים ישראל יוצאין ידי חובתן בנדרים ונדבות ובמעשר בהמה, והבהנים בהמאות ואשם ובבכור ובחזה ושוק".

וברש"י: "ושמחת — כל השמחות במשמע, ולא בני מיני אלא שמחה, ואמר מר אין שמחה אלא בבשר, והיא בשר הוא".

צ"ד ויס אי לסי "ועצות ענה וסכן" כ"ד כסלו ערב חנוכה תשל"ט

הנה צענין מלות שמחה ברגלים לכאורה יש צדק שלוש דרכים צרבנן בתראי מאורי עינינו.

הארי החי צ"טורי אבן צ"ה ו' צ' וצחגיגה ז' משמע לכאורה שסובר שהמלוא היא אכילה צער קדשים, ויולאים גם צו"ג, וגם צעלמים של חזרו, ואין חיוב מיוחד של הקרבת קרבן שלמי שמחה, אלא שאם אין לו צער קדשים אחר — לריך להקריב שלמים, כדי שיכ"י לו צער לאכול, אבל אין ההקרבה כמלוא, אלא באכילה, וההקרבה היא רק הכשר באכילה.

כך כצ"ח האמרי צרוך" [על העו"א "אבני מילואים" חגיגה ז' צ"ח] צעטע העו"א. וכתב שעיטב זו מסתוישה מלשון הרמב"ם פי"ב חגיגה כ"י [וכפ"י"ג כוונתו ז"ל שצ"ח צ"ח כ"ח — צו"ג וכו']. ואם כן מצו"ר כ"ח שאין חיוב מיוחד של הקרבת שלמי שמחה [ומלשון רש"י חגיגה דף ח']. [לכאורה כוונתו ז"ל לרף ח' ע"א צ"ח העמוד ד"ה ושמחת, ואפשר להוסיף גם דף ז' ע"ב ד"ה ישראל וד"ה וכתב"ם וד"ה אף מן המעשר דף ו' ע"ב ד"ה שמחה].

אמנם כתב האמרי צרוך" שם שיש מקום לומר שאכן יש חיוב מיוחד להקריב פעם אחת ברגל קרבן שלמי שמחה, לא רק לשם אכילה, אלא להקריב פעם אחת מלוא, וזה יכ"י פירוש ההוספתא ששמחה יש לה "תשלומין" כל שצ"ח, היינו החיוב להקריב פעם אחת שלמי שמחה יש לו תשלומין כל שצ"ח, ומלכד זה יש מלות שמחה ברגל לאכול ולשמוח בצער קדשים כל שצ"ח ח"י וז"ל צו"ג וכו'.

וכתב האמרי צרוך" לסייע שיטת זו מלשון הרמב"ם צספר המלות, והחיות, והקדמת הרמב"ם לפי"מ לצ"ח, ועי"י"ב צ"ח ד' האמרי צרוך" הנממדים. וזוהי השיטה השני.

ויצו"י צ"ח שמח" סוף הלכות חגיגה משמע לכא"י מלשון שם שתופס ג"כ כה"י שיטת שיש חיוב קרבן שלמי שמחה.

ושיטה שלישית לכאורה השכחנה לרבינו הל"ה חגיגה ו' צ' וצ"ח משמע למ"י פסחים [וכ"ח לו נדפסה צ"ח על כל המסכתות צ"ח סדר מועד] שסובר להדיא שצ"ח לשמוח כל ימי הרגל באכילה צער קדשים, ופעם אחת ברגל לריך להקריב קרבן לשם שלמי שמחה [וי"ש לו תשלומין כל שצ"ח כהוספתא הג"ל]. אלא שכן כתוב בל"ה דבר מהוד"ש מאד שיכול לל"ח יד"ח קרבן שמחה זה צו"ג שיקריבם לשם שמחה, עי"י"ב בלשונותיו ז"ל, וכמוצן ר"ה להרויח צ"ח לשון הרמב"ם הג"ל פי"ב ה"י, אלא שצענינו עדיין לא זכיתו להצין גדר זה, ושאלתו ד"י מקטני גדולי הדור שליט"א והמה ראו כן המכו.

ובדורנו זה הנה כתב כבוד מרן גאון עוזנו הרב אבי עזרי שליט"א בחוברת "כנסת ישראל" ש"ל צענת חש"י לז"ר שיש גם חיוב הקרבת קרבן שמחה [כפ"י"ג עכ"פ צענת הרמב"ם], והצריך צ"ח עוצ"א, ועל זה קיבל מכתב מרבן של ישראל החו"א. זע"א שדוחה זאת מכל וכל, ודעת קדשו שאינה אלא מלות אכילה בלבד, וכתב שם שיש צ"ח ענין של כל תוסף לומר שיש מלוא חדש של הקרבת שלמי שמחה, ואחרי שקיבל רבנו שליט"א את המכתב הזה ר"ה לכתוב בחוברת הצ"ח של כנס"י שהאילו וקיבל מכתב מהחזון אי"ש הרי הוא חוזר בו, אלא שרבן של ישראל הא"ח האולי זע"א אמר לו שאינו צריך לחזור בו, וגם הר"ח את מכתב קדשו של החו"א לרבן של ישראל הגרי"ז זע"א וקרא אותו ולא א"ל צ"ח דבר ות"י דבר. ואח"כ הראו לרבנו שליט"א את ד' האמרי צרוך" הג"ל שסובר כוותי, ולכן הדפיס את דבריו צ"ח עזרי"י — קדשים בהלכות חגיגה ובסוף הספר הדפיס את מכתב מרן החו"א זע"א כדי שתרווח שמעתא, כאמור שם צספר עי"י"ב. כל זה שמעתי מפי כבוד מרן רבנו שליט"א.

ולהמבואר צ"ח הל"ה שחי הדרכים הללו יסודתם צ"ח קדש: דעת החו"א הל"ה לכאורה כך סובר השא"ג"ה הג"ל, ואילו דעת הא"ח עזרי"י הל"ה מלוד כך האמרי צרוך" ז"ל לכאורה משמעות הא"ח שמח" הג"ל, ורבנו הל"ה א"ס כי לא זכינו עדיין לרדת לבדק דעתו הקדושה צ"ח שיכול לל"ח יד"ח קרבן שמחה צ"ח שיקריבם לשם

זה, אבל עכ"פ ד"ז צרור בדעתו ז"ל שסובר שיש כאן שני חייבים נפרדים, חייב אכילה בשר קדשים כל שצעה לשמוח בזה, וחייב הקרבת קרבן שמחה פעם אחת ברגל ויש לו תשלומין כל שצעה, והיינו צפרע זה בה"אמרי צרוך" וה"אזבי עזרי" [ואולי גם האז"ש] ה"ל, ואין הל"ה חושש כלל לכל חוסרין בזה, וסובר שכך מצוה צרמז"ס הלכות חגיגה והלכות יו"ט, עיין שם בכל דבריו ז"ל.

ואחרי כל משנית בזה צ"ד לענין מנות שמחה ברגל — נבוא אל העין צפזפה"י לענין מנות ושמחת בכל הטוב"ה האמורה בצבורים.

הנה לכאורה לשיטת ה"אמרי צרוך" וה"אזבי עזרי" [ואולי גם ה"אור שמחה] שיש צמחה חייב הצאת קרבן שלמי שמחה פעם אחת ברגל, — א"כ פשיטא שגם בצבורים כן הוא: שהייב להצוא קרבן שלמים עם הצבורים, וכפשוטו של דברי הרמז"ס בהלכות צבורים פ"ג סו"כ"ז שכמו ששמחת החג בשלמים כך גם שמחת הצבורים בשלמים, וה"ה אם הגז"ש דהירושלמי, "שמחה" "שמחה", היא כרש"י מנחות י"ה א' שלומדים מהר עיבל היינו חייב שלמים, והדין הנוסף שיש צו"ט [לשמוח כל שצעה באכילה בשר קדשים, וזה יולא גם צו"ט וכו'] — כמובן שהוא רק צו"ט, ולא שייך כלל בצבורים.

וגם לשיטת הל"ה שהייב פעם אחת ברגל להצוא קרבן שמחה — א"כ ילפינן דין זה גם לצבורים שהייב להצוא קרבן, אלא שהל"ה מחדש שהייב הקרבן יכול לאחז גם צו"ט כשמקריבין לשם שמחה, וגדר זה עדיין לא נחבאר לי כלל בענין, אך עכ"פ אותו הדין יהי גם בצבורים כמובן.

ובל מה שעלנו ונסתפקנו כי לשיטת החז"א [וכפ"ה"ג גם השא"ג"א וה"מאיר לעולם] ד"ש"מחת צה"ג" היינו רק מנות אכילה בשר קדשים בשצעה ימי הרגל, ואם יש לו נוי"י וכו' — אין שום חייב על הקרבת קרבן שלמים לשם שמחה, ורק כשאין לו בשר קדשים — אז לריך להקריב שלמים, לא לשם מנות הקרבה, דהו"ה ליתא, אלא כדי שיכיר לו לאכול בשר קדשים, א"כ מה הוא הדין בצבורים, שכתב הרמז"ס שדונס נלמד משמחת הרגל, והלא ברגל עלמו אין חייב הקרבה, אלא רק חייב אכילה לשמחה, ואם כן כ"כ"ג לריך להיות בצבורים שהחייב הוא לאכול ולשמוח באכילת בשר קדשים צו"ט הצאת הצבורים, ואם יש לו נוי"י וכו' — יולא בזה יד"ה, ורק כשאין לו נוי"י וכו' — אז יקריב שלמים, אבל לא לשם מנות הקרבה, דהו"ה ליתא, אלא כדי שיכיר לו בשר קדשים לאכול. וגם לא בעינן צמחה בשעת שמחה, ויוכל לצווח שלמים היום ולהצוא הצבורים מחר, ולאכול אז מצער השלמים, כמו שמפרש ה"תורה זרע"ס ה"ל צלות א' בכונת הגר"א. וזה ציבור ספיקא דינן.

א) שו"ד [אור ליום ג' וישב צ' דהנחה תש"ט] בספר "המאיר לעולם" ח"א ס"י י"ב, וכפ"ה"ג דעתו ז"ל ג"כ כה"ו שיטת דה"ה רק מנות אכילה בלעד, ואין חייב הקרבת קרבן שלמי שמחה, וכולך צמח"ב רבנו השא"ג"א, עיי"ש"ה צטיקר צע"מ 68 עור א', ולי"ע עדיין בכל הסומן.

ב) ב"אמרי צרוך" ה"ל על הטו"א [אזבי מילואים" לחגיגה ו צ"י כתב מלשון הרמז"ס בהקדמת פיה"מ לצנח"ס, שמבואר לכאורה להדיח דיש חייב הקרבת קרבן שלמי שמחה עיי"ש. ויש לבסו"ף דהתם כתב הרמז"ס גם לחייב הקרבת שלמים עם הצבורים, והיינו כמשכ"ל צ"ד דכד נקטינן דאיכא פעם אחת ברגל חייב הקרבת קרבן שלמי שמחה [מלבד חייב אכילה בשר קרבות כל שצעה], כי אז פשיטא לן דגם בצבורים כן הוא החייב להקריב קרבן שלמים

עם הצבורים, ולכן כאן בהקדמת פיה"מ כשסובר הרמז"ס בגדר שמחת הרגל דיש צו חייב הקרבת קרבן שלמים, א"כ פשוט שגם בצבורים כ"ה שהייב להקריב קרבן שלמים עם הצבורים, דכי היכי ד"ש"מחת צה"ג" היינו צקרבן שלמים, הכ"י ו"שמחת בכל הטוב" דכתיב גבי צבורים הוא צקרבן שלמים.

וכל הכסף דינן הוא רק לשיטת החז"א [וכפ"ה"ג גם השא"ג"א וה"מאיר לעולם] דאין כלל חייב הקרבה, אלא רק מנות אכילה בשר קדשים לשמחה, ואם יש לו נוי"י או חו"ש או צבור ומעשר בהמה והטאות ואשמות ואוכל בשר קדשים שוב אין לריך להקריב קרבן שלמים מיוחד, וצ"ה הוא דנסתפקנו בצבורים אם יולא ידי חובת ו"שמחת בכל הטוב" באכילה בשר קדשים גם צלי הקרבת קרבן שלמים.

ג) שו"ד ח"א צ"ה צ"ה [צו"ט ד' בהעלתך י"א סיון תש"ט] צ"ה "ערוך לנר" על מסכת סוכה מ"ה א' צמח"י "הכלל והשמחה שמונה" שכתב: "נסתפקתו מה היא המזבח של שמחה, או הזבחה של שלמי שמחה, או האכילה, או שניהם ביחד" וכו', עיי"ש שציור כל דודי הכסף, ולצ"ס"ף מסיק: "ולכן נלע"ג"ד שהענין כך הוא, דודאי אם יש לו משל אחרים או משל אמש — אין לריך לשחוט היום, דאין המזבח אלא שיהיו לו לאכול, אבל אם אין לו — אז מחייב לשחוט ולאכול, כדכתיב וזמחת שלמים ואכלת שם", עיי"ש בכל דברי הערוך לנר, ודבריו ז"ל כשי"ה השא"ג"א והחז"א ה"ל והיא מניחה רצתה בזה"ו ענינא צ"ה.

סימן כא

בענין מצות שמחה ברגלים

זבחים צ"ט ב' "מרבח אני את התורה שכן נאכלת בשמחה בשלמים, מנין לרבות את העולה... מנין לרבות בכור ומעשר ופסח... מנין לרבות חמאת ואשם...".

ובר"ש"י: "נאכלת בשמחה, יוצא בה ידי חובת שמחה, דכתיב בה שמחה ובהת שלמים ואכלת שם ושמחת, ותורה שלמים איקרא"י.

— מכתב —

צ"ד אור ליום ב' וילך כ"ט אלול תשמ"ה ער"ה תשמ"ב אל הוד כבוד הדת גאון עוזנו רב רצון מופת הדור מרן האבי עזרי שליט"א!

למדנו צפזפה"י צטיפור [אור ליום ה' מנות כ"ה תמוז תשמ"א] צצח"ס דף ל"ט ע"ב צצרייתא: "מרבח אני את התורה שכן נאכלת בשמחה בשלמים, מנין לרבות את העולה וכו', מנין לרבות בכור ומעשר ופסח וכו', מנין לרבות חמאת ואשם וכו'", וצ"ה"ה ד"ה נאכלת בשמחה: "יולא זה ידי חובת שמחה, דכתיב זה שמחה וזמחת שלמים ואכלת שם ושמחת, ותורה שלמים איקרא"י.

ובפשוטו ל"ע: דהלא יולאין ידי חובת שמחה גם בצבור וצמטער בהמה ובהנים צמטאות ואשמות, וא"כ למה אמרו צצרייתא "מנין לרבות בכור ומעשר והטאת ואשם", ומאי עדיפותא דתורה מהם, ועמדו צוה המפרשים שם, צ"ה "שפת אמת" וצ"ה "עולת שלמה".

ואמרתי כס"ד בלימוד השיעור שלכאן מכלן סיימתה גדולה ומקור טבור למש"כ כבוד מן שליטי"ה ב"אזני עזרי"ה ה' חגיגה דעתה הרמזים, שיש במלוא שמחה שני חובדים: א. להקריב קרבן שלמי שמחה פעם אחת ברגל, וע"ז קאמרה התוספתה ש"ש לו השלומין כל שבעה, שיואל ידי חובת קרבן זה כשקריב באחזק יום דימי הרגל. ב. לשמוח באכילה בשר קדשים שבעה ימים, וחויב זה יואל גם בלי הקרבה, בנדחים ונדבות ובצבור ומעשר בהמה ובחטאות ואשמות.

ועל דין הראשון של חויב הקרבה פעם אחת ברגל כתב מן שליטי"ה שיואל גם כשקריב תודה, שבהפרשתה חמר שכרי זו תודה שאלא בה ידי שמחה.

וא"כ הלא דבר זה ממש מבוחר בצרייתו זו, שבה עדיפה תודה משאר כל הקרבות, כבוד ומעשר וחטאת ואשם, ש"יואל בה ידי חובת שמחה" [לשון רש"י בגי'ל], היינו ידי חובת הקרבה שמחה [ולא רק ידי חובת אכילת בשר קדשים לשמחה], משא"כ בשאר הקרבות אינו יואל ידי חובת הקרבה הקרבן שמחה, כשקריב כבוד או מעשר בהמה או חטאת או אשם ע"מ ללאת ידי חובת הקרבה קרבן שמחה ברגל, אלא רק בתודה.

וביותר הדבר מדוקדק, דהנה כבוד מן שליטי"ה מבחר שם בספר שיש בזה שתי ילפותות: בפסחים ק"ט מהחזקה שלמים ואכלה שם ושמחה, ובחגיגה ח' מהשמחה בחג"ל לרבות כל מיני שמחות לשמחה, דמהפסוק הראשון ילפין לחויב הקרבה של הקרבן שמחה, ומהפסוק השני ילפין לדינא דמזות שמחה כל שבעה באכילת בשר קרבות.

והנה כאן בזכרים א"ע צי כתב רש"י על תודה ש"יואל בה ידי חובת שמחה, דכתיב בה שמחה וזכחה שלמים ואכלה שם ושמחה, ותודה שלמים איקראי, הכי שמיא רש"י להפסוק דפסחים ד"הזכחה שלמים וגו', דמיני ילפין חויב הקרבה קרבן שלמים לשמחה, [ולא להפסוק ד"השמחה בחג"ל דחגיגה דף ח'], ועל זה כתב רש"י שגם תודה איכילת בהאי קרא, דאע"ג דכתיב "הזכחה שלמים ואכלה שם ושמחה", מ"מ גם "תודה שלמים איקראי", וכאילו מפורש בפסוק שמקיים מזות הקרבה קרבן שמחה בכל הקרבה שלמים, וגם תודה בכלל, דאיקראי שלמים, וא"ש היטב בפס"ה.

כך דברנו כס"ד בלימוד השיעור, והנני בשאלתי קמי כבוד מן שליטי"ה אם ניתנים הדברים לביאור.

כוח"ע לאלתר בספשי"ג
כנני לוי מחוץ קידה קמי רבי

משה מרדכי הלוי שולזינגר
מועצני בית המדרש "ירחי כלב"
זכרון-מאיר ת"ו

תשובת הוד כבוד מרן שליטי"ה

כס"ד יום ה' לזם השבועי שיהפך לשון ולשמחה [ג' תשרי]
חשמי"ז

לכבוד ידידי ורבי חביבי הרב הגאון המפורסם חריף וצקי נפלא מרבין תורה וכו' מוהר"ר משה מרדכי שולזינגר שליטי"ה

שלוי ורבי צרכה עד בלי די

קבלתי מתכונן, ובו דברי תורה על מה שנאמר בספרי, ואינו יודע כמה להכיר לו עוצה על ששם לבו לעיין בספר.

ובמה שכתב הביאור בזכרים לפי מה שכתבתי בספר המה משמחים, וזכות היא לי מה שאני הגורם לה, ואין לי כלום מה להוסיף על זה מה שנראה צעיתי שהוא נכון. ואשאר בצרכה מרובה בגמר החימה טובה ומזה להרמת קרן התורה וישראל

מנא
אלעזר מנחם מן שך

סימן כב

עוד בענין מצות שמחה ברגלים

מכתב

כס"ד עש"ק לו, פורים חשמי"ה
שלוי רב וכנ"מ לכתרי"ה שליטי"ה

יובא טעם ה' לי לקבל שלשום מכבוד מר אצוי יודי נפשי היקר שליטי"ה את ספרו החדש של כתרי"ה שליטי"ה ונתתי שמחה בלבי לראות את האור כי טוב אור חדש בעולם התורני ונפש עמל עמלה לו להצד ולסדר ולהדפיס ספר נפלא כזה אשר כל רואהו אומר ברחמי דבראי דבראי יקרים מיני מחוקי יבסימי המשמחים את הלב ומענגים את הנפש. יערהו הש"ת להוסיף עוד כהנה וככה חידושים לעברה ולהגדיל תורה ולהאדירה כחפץ לבבו הטוב.

ואם כי רבו ערדות היום, יום פורים, וערב שבת קדש, מ"מ אעיר בקרנך מפני עשה דכבוד התורה דמר יתבו רבך שליטי"ה כי מש"כ בספרו בגדר מזות קרבן שמחה ביו"ט ע"ד התוספתה דיש לו השלומין כל שבעה — יואל נא לעיין בם אצוי עזרי קדשים ה' חגיגה מש"כ כבוד מן גאון עוזו שליטי"ה בזה ובמכתב החזו"ה זיע"ה הנדפס שם בסוף הספר ובמה שז"ן שם מן שליטי"ה להאמרי ברוך בהנהגותיו על הטו"ה חגיגה באצוני מילואים לדף ו' [כ"ל], והנדפס שם דף ח' הוא ע"ס], ובל"ה לחגיגה דף ו' ובאור שמה סוף ה' חגיגה, ויראה כל מה שדיברו רבותינו בזה, ולכא"ו כן שתי שיטות שכן שלוש, וכאשר אזכה בקרוב כס"ד לברך על המגמר על ספרי "היי אברהם" אשגה בל"ג את הספר למעט"ת שליטי"ה, ושם נחצרו כס"ד השיטות בזה בסיומן י"ה ס"ק ד' ה'.

ומה שכתב כת"ר שליטי"ה לתרץ ק"ו חשק שלמה בערכין ג' צי דלא רק כהנים המלווים בעבודת, אלא כל ישראל המלווים במזות שמחה ברגלים כל שבעה יהיו פעורים מן הסוכה, דא"א שיקיימו חזרו א"ש ואשמו, דייאסרו ע"ז באכילה שלמי שמחה ביום, דיהיו עבולי יום, וע"ז כתב כת"ר ד"ל שאכלו כל לילה, ובה יאזו יד"ה אכילה שלמי שמחה של יום בלילה שלו, עפ"י המבואר בגמרא לרבות לילי יו"ט לשמחה, — אמנם כן התירוק נחמד ונעים, אבל רק בכהני שאכן יואלים יד"ה אכילה שלמי שמחה בלילה בלבד בשביל כל היממה, אבל בחזו"ה [א"ח"ה — מועד ע"י 410 טור צ' וע"י 446 טור צ'] עלה ונסחפק בזה דאולי לריך לאכול פעם אחת בכל יום ופעם אחת בכל לילה, או שיואלים יד"ה פעם אחת ביוממה, וגם אם אכל בלילה יאל יד"ה, וכמדו"ה שגם המנחת ברוך מדבר מה ואינו כעס תח"י, ובל"ה לחגיגה דף ו' בג"ל מבואר לכדי"ה בלשוננו הקדוש שסובר שצריך לאכול אחת ביום ואחת בלילה, ועי"ש"ה, וכפ"ה"י שך ה"י פשוט לו גם להגאון חשק שלמה

משמר

חגיגה פרק ראשון

הלוי

נט

זליל, ולכן הקשה קושייתו, דמימ חכילת היום לא יוכלו לקיים
בהיותם עובדי יום, כינ פשוט לבאר.

ואחתום מעין הפחתה בצרכו: עד בלי די להגדיל תורה
ולהאדירה בצריות גופא והכורה מעליה.

מינאי דושיית זיקרא דאורייתא

משה מרדכי הלוי

סימן כג

עוד בענין מצות שמחה ברגלים

מכתב ראשון

בס"ד יום ה' לך ח' חשון תשמ"ב

שלך רב וכע"ס וזכרה מרובה עדי עד ואשר עולמים
לכבוד ידייך היקר שליטיא, ויהי לי לעונג רב, ועמוד
ישא ברבה מאח ד' ונעימות בימינו ננח!
אחדשתייט בארצייא,

קבלתי בזמנו את ספרו היקר מאד עיי כבוד מר חמיו ידייך
הרה"ג רמ"ס שליטיא, ויהי לי לעונג רב, ועמוד
כח"ר שליטיא על הצרכה וזכרה להגדיל תורה ולהאדירה
ולחסיף עוד כהנה וכהנה נעימות מלבלבות בגן תורתו
הקדושה והטהורה אשר היא לנו העוז והאורה.

והנה לפני כמה ימים ראיתי צדימ"ד אחד שזכה כח"ר
שליטיא להוציא מהדורה שני מספרו בתוספות מרובות,
וראיתי שם [בעמ"כ י"א] דבר אחד שלא זכיתי להבינו, שכותב
שם כח"ר שמלות אכילת שלמי שמחה שוחט ואוכל שני ימים
ולילה אחד, ויותר אין מלות אכילת בשר בשאר ימי החג [אין
הספר תח"י כעת להעתיק הלשון בדיוק, אבל כמדוי שזה חוכן
הדבר האמור שם].

ואשתומם על המלחה לעי"ד: הלא משנה שלמה שנינו
בסוכה מ"ב ז', "השמחה שמוגה", וכן להלן שם
במשנה מ"ח א', והיינו בחג הסוכות, ועל חג הפסח תניא
בתוספתא פ"ק דחגיגה, "השמחה שבעה", ויעוי"ש בתוס'
סוכה מ"ב ז' ובמכילתא ומקראים שם מצוה להדיח שהחייב
הוא לאכול בשר קדשים כל שמונה ימי החג [על שמיני אמרין
לרבות לילו יו"ט האחרון של חג לשמחה, ותלוי ברש"י סוכה
מ"ח ופסחים ע"א וכתובים שם וכי כוונת, יעוי"ש במהרש"א
ובלליה ובחזו"א, ואכמיל זכר כפת], עיי"ש בתוס' ובמהרש"א
ובמהר"ם, וכנגמרה — לריך לשחוט שזב שיהי לו לאכול
בשאר הימים, הלא שנינו בחגיגה ז' ז' שיוגא"ס יד"ח גם
באכילת נדרים ונדבות וזכור ומעשר בהמה וחזק ושוק ותטאות
ואשמות, אבל עכ"פ לריך לאכול בשר קדשים כל שמונה בחג
הסוכות וכל שבעה בחג הפסח* [והא שאין הדבר מפורש

כל כך צרמזים — עייק משי"כ על זה בלליה על הש"ס
בהשמעות למסכת פסחים או חגיגה (אינו כעת תח"י לליין
בדיוק).]

ואמנם כן יש נידון גדול בצדקן בהראי, אם אכן זו היא כל
מלות השמחה ברגל: לאכול בשר קדשים ולשמות בו
כל ימי החג, ואם מזדמן לו בכל הימים נדרים ונדבות ומעשר
בהמה, ולכהנים חזה ושוק וזכור וזכר העלות והשמות, —
אין בכלל חייב אפילו פעם אחת להקריב קרבן מיוחד לשלמי
שמחה, וכדאי גיסא נוקטים רבוינו השאג"א בטורי אבן
במה דוכתי, והערוך לנר במתני' דסוכה מ"ח א' עיי"ש,ה,
ובס' המחיר לעולם באחזו מקומן, ובהגהות אמרי ברוך לטו"א
חגיגה באבני מילואים לדף ו' מליין משמעות לשונות קמאי
כדאי גיסא, והחזון איש במכתבו המפורסם הנדפס בסוף
ס' אבני עזרי קדשים [וגם כמדוי בחזו"א חגיגה].

אמנם מאידך גיסא סוברים רבותינו בלליה בחגיגה דף ו'
[ובהשמטה לפסחים בלליה על הש"ס], והאמרי ברוך
בהגהות לטו"א חגיגה באבני מילואים דף ו', וכפ"ה"ג גם
האור שמח בסוף הל' חגיגה, והאבני עזרי בהל' חגיגה [ויוחבן
שגם מרן הגר"א"ז והגר"מ"ז זלוק"ל, ואכמיל זכר כפת] שהייב
עכ"פ פעם אחת ברגל להקריב קרבן שלמים דווקא, ללא יד"ח
הקרבן שלמי שמחה, וקרבן זה יש לו השלמים כל שבעה [וזה
הפירוש בתוספתא שהביאו החו"ס'], ואפילו אם בכל שבעה
ימי החג יאכל בשר קדשים של נזיר וזכור ומעשר ותטאות
ואשמות וחזק ושוק — אמנם קיים זכר מלות שמחה של
אכילת בשר קדשים כל שבעה או שמונה, אבל עדיין לא קיים
מלות הקרבה פעם אחת של שלמי שמחה.

ואמנם כן רצנו החזו"א זיע"א במכתב הנ"ל כותב שיש בזה
כל תוסוף לומר כך, אבל בלליה והאמרי ברוך לא חשו
לה ועופנים שכן מפורש בלשונות הרמז"ס והחיו"ך, ועיי"ש"ה
בכל ענין נכבד זה.

עכ"פ הנידון בזה הוא רק בזה: אם יש גם חייב להקריב
פעם אחת ברגל קרבן מיוחד לשלמי שמחה, — [ובאבני
עזרי שם כתב שגם קרבן חו"ד אפטר להקריב ולקיים בזה
מלות זו, ודבר ה' אמת צפי כבוד מרן שליטיא, שעפ"י הנחה
זו אי"ש היטב דברי מאור עינינו רש"י בכתובים י"ט ז' ד"ה
ואכלת בשמחה], אשר לפי"ד לטי"ג — כמו שעמדו שם בזה
בס' עולה שלמה ובס' שפת אמת, עיי"ש — מאי שנא תודה
משאר קרבנות, שבכולם יוגא"ס יד"ח שמחה, ולהג"ל ניהא
מאוד, דמי"מ המלות המיוחדת של הקרבן קרבן שלמים
לשמחה פעם אחת ברגל — מלמד אכילת בשר קדשים כל
שבעה ושמונה — מתקיימת רק בשלמים או בתודה, וזו
המעלותה של תודה על שאר קרבנות, והדברים נפלוא"ס
במח"י להמעיין שם היטב], — אבל הכל מודים שהייב
לאכול בשר קדשים ולשמות בו כל שבעה ושמונה, כדחנן
במשניות המפורשות כ"ל. [א"ה, עייין לעיל סימן ק"מ].

ועוד יש בזה נידון לרצונו החזו"א זיע"א [בס' אר"ח —
מועד עמ' 410 טור ז' ועמ' 446 טור ז'] שעלה

לשחוט בשביעי כדי לשמח לאכול בלילה — אין הלכה כן, וכ"ש
שמיני צצמו שאי אפשר להביאו שהרי שבעה ימים כתוב, אלא אף
לרבות את לילו — אינה הלכה ... ומ"מ לשיטתנו בחג הסוכות
מיהא חיובא כל שמונה ...
ולכאור צע"ג לעני"ד.

ועיינתי במאירי בחגיגה דף ו' ובסוכה דף מ"ח, ולא הזכיר
שם כלל שיטה זו שהביא כאן בפסחים.
[יום א' תצוה ב' אדר ראשון תשד"מ].

* ראיתי היום בס"ד דבר פלא גדול לענ"ד במאירי פסחים ע"א
א' שכתב: "... ומ"מ שלמי שמחה י"א שאין חובתן בשום רגל
אלא ביום ראשון אפילו בסוכות, ומשעבר יום ראשון אינו חיוב
בתשלומיהן, אלא שאם בא לעשותם בכל יום שירצה עושה ואף
ביום אחרון שהרי שלמים קרבים ביום הואיל ויש להדיחם חלק
באכילתם, ולדעת זה מה שנראה בסוגיא זו שהייב בשלמי שמחה
כל שבעה ומדתיב חג הסוכות תעשה שבעת ימים וכו' ושמות
בזב, ולא עוד אלא שמרבין לילו יו"ט האחרון לשמחה ר"ל

ונסתפק בזה אם לריך לאכול פעם אחת בכל יום ופעם אחת בכל לילה, או שיוכלים יד"ח פעם אחת ביממה, וגם אם אכל זבילה ילא יד"ח, ולא פשע את הספק, וזבליה למגיגה דף ו' כמדוי מצוה להדיא בלשונו הקדוש שסובר שריך לאכול פעם אחת ביום ופעם אחת זבילה, וכפ"י כך ה"י פשוט גם להחשק שלמה זאוק"ל, עיין בקושייתו בערכו ג' ז', דאם סגי לאכול פעם אחת זבילה לק"מ, וע"כ שסובר שריך גם ביום וגם זבילה, וכמדוי שכן מוכח גם במנחת צדק [ואינו כעת תחיי לזיון הסיומן]. אבל עכ"פ שחייבים לאכול להפ"ה פעם אחת בכל יום, בכל ימי החג, — זה לכוי"ט, כדתן במתניתין.

ואחרי כל הדברים והאמת האלו — הגני לשאל מידיו שליט"א: מה כוונתו צמח שכח שחרי שנגמר הכשר של שני ימים ולילה, שוב אינו לריך לשחוט ולאכול, האם זו פליטת קולמוס, או איזו כוונה עמומה בזה, ואנכי לא ידעתי בעניי ?

הגני המלפס לתשובתו הרמתה דושי"ת ביקרא דאורייתא ידיו עז

משה מרדכי הלוי שולזינגר

מכתב שני

בס"ד יום ג' חקת אי תמוז תשמ"ב

שלי רב וברכה מרובה עדי עד ואשר עולמים לרומעכ"ח ידי"י היקר והנעלה שליט"א נעימות בימינו נח!

אחדשי"ע זב"הצ"ר,

הנה על דבר מלות שמחה ברגלים, שכחתי בזמנו לידיו שליט"א, והכסים לי במכתב השובתו, הנה מלאתי התמול בזה בדרך לימודי צעוקשי"ת דבר חידוש נפלא, שזדא"י ישמח את כת"ר שליט"א, כי מסייע טובא למשנה ראשונה דילי בראי ענינא, ולכא"י דעת שאר הפוסקים אינה כן, אבל הגני מזרח להעלות זאת על הכתב לצל מנוח עוב מצטלו.

וזה הדבר: כי הגאון הנורא אשר לשמו ולזכרו תחות גפס רצנו אלמחר משה הלוי בורווין זאוק"ל כותב בספרו "אהל משה" [חי"ב סי' ע"ח] לאמר: "לכך נראה לי, דאפי"ג דהבגא שמחה בכל הרגל בשלמי שמחה דוקא, היינו למי שהוא צירושלים, אבל לעלות בשביל זה, או אפילו לשכות בשביל זה, לא יתחייב, וצירוש אמרה תורה רק שלש פעמים בשנה, ואמרה תורה "ופנית בצדק", היינו צמולאי יו"ט ראשון, והלכת לאהלך" וכו', ולפיכך אין קפידא אם ישמח בשלמים רק בשבועי, וצ"ח מיושב לשון התוספתא שהצ"ח צחוס חגיגה (ו' ז') שהשמחה יש לה תשלומין כל שצ"ח, דתשלומין דשמחה הוא צב"ג, דלשמחה גופא הא חייבה בכל החג".

וככל הדברים האלו וכלל החזיון הזה כתב הגאון ז"ל גם שם בפי"מ: "והא דאורייתא צירושלמי שם דשצעת ימים צירושלים, ל"ל כונתו ז"ל שחייב הוא רק על האנשים הנמצאים צירושלים ביום ההוא, אבל אינו מחויב לשכות צירושלים כל ימות החג, וכן בשמחה צ"ח בשלמים שמהגת כל שמונה אינו מחויב להיות בשביל זה צירושלים כל החג, וכו', דכשאינו צירושלים לא רמי עלי לעלות שמה, רק תדא יומא בלחוד, ולקיים צ"י ראי חגיגה ושמחה צב"ח שלמים", עיי"ש בכל דברי הגאון זע"ה בשתי ההשבות הללו [מ"ה וע"ה]. ואם כי יש לדבר הרבה בזה, מ"מ לא צאתי בזה אלא לשמח את ידי"י כת"ר שליט"א, שמלאנו שיטה קצו כמשכ ראשונה דילי,

והשי"ת חכמו מהרה בצנין ציה הבחורה ושם נעלה ונראה ונשתחור וכו'.

מנחי ידי"ע זב"הצ"ר וביקרא דאורייתא משה מרדכי הלוי שולזינגר

סימן כד

בענין הקרבת נדרים ונדבות ביו"ט

חגיגה ד' ב' "חבורי מיהפדא והבי קתני עולות נדרים ונדבות במועד באות ביום טוב אינו באות".

וברש"י: "ביו"ט אינו באות, ואפי"ג לבי"ה סבידא לי לתנא דמתני' דנדרים ונדבות אין קריבין ביו"ט, ובי שרי ב"ה בעולות ראיין ושלמי חגיגה".

ומשמע דלכתנאים צב"ח י"ט אי כ' צ' דכתיב הניחא דכ"ה דנדרים ונדבות קריבין ביו"ט היינו גם עולות נדרים ונדבות, ולכן כיון דמוקמינן דתנא דין דחגיגה סובר דעתא צ"ח דעולות נדרים ונדבות ביו"ט אין צלות, על כרחך דסובר האי תנא ככתיב תנאי צב"ח כה"ל דצ"ח נדרים ונדבות אין קריבין ביו"ט.

ועל זה מקשה ה"עורי אצ"ן: "דחא צב"ח י"ט אי ס"ל לרשב"א דעתא צ"ח דנדרים ונדבות קריבין ביו"ט, אבל רק שלמים, ולא עולות, ואפי"ג ליכא למ"ד דגם עולות נדרים ונדבות לצ"ח קריבין ביו"ט. הרי שסובר הטו"ח דליכא למ"ד דעולות נדרים ונדבות קריבין ביו"ט.

וכן ס"ל גם להל"ה צב"ח כ' צ' דליכא למ"ד דעולות נדרים קריבין ביו"ט.

והחזו"א כאן מיישב ק"י הטו"ח כה"ל על רש"י וכותב דכוונה רש"י לאצא שאול דצ"ח כ' צ' דמשמע דס"ל דגם עולות נדרים קריבין ביו"ט ע"כ.

וכ"כ גם בגרעק"א דדרו"ה צלוקטים לפסחים דף ה' דלאצא שאול צב"ח כ' צ' ס"ל דצ"ח גם עולות נדרים קריבין ביו"ט, וכדכתב המכ"ר"ס ש"ף שם, עיי"ש.

וכ"כ גם ה"אמרי צינ"ה "חלוי"ת דיו"ט סי' ה' [דף ס' ע"א טור אי מדפי הספר], עיי"ש.

וכ"כ גם בשו"ת "אצני נזר" חלוי"ת ח"ב הל' יו"ט סי' תי"ג אות ג', עיי"ש.

וכ"כ גם בסי' "מלאכת יו"ט" אות ס' וקמ"ה ואילך, עיי"ש בכל אריכות דבריו הקדושים.

אבל כבר כתב החזו"א כאן דהתוס' הכא [צד"ה עולות] לא ס"ל הכי, וכפ"י דעתם דצב"ל ליכא למ"ד דצ"ח עולות נדרים קריבין ביו"ט, אלא רק שלמים.

וכן נראה שפסם דעת התוס' דין דדרו"ה רעק"א שצ"ח ק"ד אי, עיי"ש בדבריו הקדושים.

ואעתיק כאן מכתב שכחתי בראי ענינא צעוקשי"ת ומשמע צ"ח במרדכי הענין הזה בס"ד.